WSCHODNI ROCZNIK HUMANISTYCZNY
TOM XXI (2024), №1
s. 115-159
doi: 10.36121/dliseichykau.21.2024.1.115

Дзяніс Лісейчыкаў
ORCID 0009-0003-4151-0007
(Еўрапейскі гуманітарны ўніверсітэт, г. Вільнюс, Літва)

„Книга глаголемая суботникъ". Памяннікі цэркваў і манастыроў *ritus graeci* Вялікага Княства Літоўскага XVII–XVIII стст.[1]

Рэзюмэ: Артыкул прысвечаны гісторыі ўзнікнення і бытавання ў Кіеўскай мітраполіі на тэрыторыі Вялікага Княства Літоўскага адмысловых царкоўных кніг – *памяннікоў* альбо *суботнікаў*. Традыцыя вядзення адмысловых кніг для ўпісання імёнаў людзей, за спачын чыіх душаў трэба маліцца, ва Ўсходняй Царкве пачала афармляцца яшчэ ў X ст. З XIV–XV стст. функцыю захавання пасмяротнай памяці ад укладных запісаў у Евангеллях паступова перанялі адмысловыя памяннікі, якія вяліся пры многіх цэрквах *ritus graeci*. Аўтар падрабязна разглядае 15 захаваных і выяўленых памяннікоў цэркваў і манастыроў Вялікага Княства Літоўскага за перыяд XVII–XVIII стст., пасля заключэння Брэсцкай царкоўнай уніі 1596 г. У працы прадстаўлены падлікі інтэнсіўнасці складання памяннікоў у розных частках Кіеўскай мітраполіі, найбольш папулярныя назвы гэтых кніг, глыбіня іх памяці, паўната запаўнення, дадатковыя сюжэты. У якасці дадатка прыведзены каталог з падрабязным апісаннем выяўленых памяннікоў і асабовымі і геаграфічнымі паказальнікамі да іх.

„Księga mówiona subotnik". Zabytki cerkwi i klasztorów *ritus graeci* w Wielkim Księstwie Litewskim w XVII–XVIII wieku
Streszczenie: Artykuł przedstawia historię powstania i konteksty funkcjonowania ksiąg cerkiewnych – określanych terminem „pomianyków" lub „subotników" (sobotników) w unickiej metropolii kijowskiej na obszarze Wielkiego Księstwa Litewskiego. Tradycja prowadzenia tych ksiąg, w których zapisywano nazwiska osób, w intencji dusz których

[1] Праца падрыхтавана ў рамках даследчага праекту „Bazylianie prowincji litewskiej w latach 1617–1839", які здзяйсняецца за кошт сродкаў Narodowe Centrum Nauki nr. UMO-2020/39/B/HS3/01232 (104/21/G). За дапамогу ў працы над артыкулам выказваю шчырую падзяку іярэю Расціславу Бандарэнку, Дзмітрыю Віцько, Яўгену Глінскаму, Раману Захарчанку, Іне Кажура, Марыі Карагодзінай, Юрыю Лаўрыку, Надзеі Марозавай, Марыне Скіданавай.

należy się modlić, ma swój początek w Kościele wschodnim już w X w. W XIV-XV w. funkcję utrwalania pamięci pośmiertnej z zapisów w księgach liturgicznych stopniowo przejmowały odrębne księgi pomianyków, które zakładano w wielu cerkwiach *ritus graeci*. Autor szczegółowo analizuje 15 zachowanych i odnalezionych zabytków piśmiennictwa cerkwi z klasztorów Wielkiego Księstwa Litewskiego z XVII–XVIII w., powstałych po zawarciu unii brzeskiej w 1596 r. W pracy zostały przedstawione analizy liczbowe na temat prowadzenia pomianyków w różnych częściach metropolii kijowskiej, najpopularniejsze tytuły tych ksiąg, głębia ich pamięci, zasób informacji oraz dodatkowe wątki. W załączniku znajduje się katalog zawierający spis zidentyfikowanych nazwisk oraz indeks osobowy i geograficzny.
Słowa kluczowe: metropolia kijowska, język ruski, kultura książki, memory studies, genealogia.

Мяжа XV–XVI стст. для Вялікага Княства Літоўскага была паводле трапнай фармуліроўкі Аляксандра Грушы перыядам „трыюмфу штучнай памяці"[2]. У XV–XVI стст. разам з развіццём пісьмовасці і актывізацыяй выкарыстання пісьмовых дакументаў у ВКЛ маёмасныя справы ўсё часцей заносіліся ў адмысловыя актавыя кнігі – гэта быў новы спосаб захавання і назапашвання інфармацыі. У развіцці дакументальнай пісьмовасці ВКЛ у XIV–XVI стст. апрача „памяці старыны" важную ролю адыгрывала таксама і „памяць па душы"[3]. У адной з ранейшых прац намі ўжо былі разгледжаны асаблівасці перадачы функцый захавання пасмяротнай памяці ў XV–XVI стст. ад роду (сям'і) да розных інстытутаў, у першую чаргу царкоўных[4]. Традыцыйна „памяць па душы" знаходзіла ўвасабленне ў малітвах за здароўе таго, хто ўнёс ахвяраванне на карысць храма, альбо за спачын яго душы. З XIII–XIV стст. ролю захавання „памяці па душы" выконвалі ўкладныя запісы ў Евангеллях[5]. Паводле тэрміналогіі, прапанаванай А. Грушам, гэта былі своеасаблівыя *протаакты*, якія мелі дзве асноўныя мэты – зафіксаваць факт перадачы маёмасці царкве і захаваць пасмяротную памяць па асобе дарыцеля („по души своеи", „на памят души своей и родителем моим", „абы за души предковъ его и за его самого Бога милоч прошено" і інш.)[6]. Акурат у гэты ж час здабываюць папулярнасць і адмысловыя віды царкоўных кніг, прызначаных выключна для захавання „памяці па душы", *сінодзікі* альбо *памяннікі* – напрыклад, Слуцкі, Кіева-Пячэрскі, Гарадзішчанскі[7], якія паступова выцеснілі ўкладныя запісы ў Евангеллях. Першапачаткова пад запазычанай з грэцкай мовы назвай

[2] А.И. Груша, *Документальная письменность Великого Княжества Литовского (конец XIV – первая треть XVI в.)*, Минск 2015, s. 260.

[3] Tamże, s. 84.

[4] Д.В. Лісейчыкаў, *«Ходилъ до церкви и тамъ надгробокъ писаныи виделъ…»: кірылічныя надмагіллі XVI–XVII стст. на землях Вялікага Княства Літоўскага w: EPITAPHIUM: пахавальная культура народаў Вялікага Княства Літоўскага: зборнік артыкулаў,* склад. С.У. Грунтоў, Д.В. Лісейчыкаў, Мінск 2022, s. 69–101.

[5] А. Груша, *Вкладные записи XIV в. в книгах Евангелия: акты или протоакты w: Русский Книжник*, ред. А.В. Кузьмин, Москва 2015, s. 33.

[6] Tamże, s. 37–38.

[7] Р. Пятраўскас, *Літоўская знаць у канцы XIV–XV ст.: склад – структура – улада*, пер. Алесь Мікус, Смаленск 2014, s. 139.

Сінодзік фігуравала канкрэтная царкоўная служба „Чын праваслаўя", складзеная ў 843 г. у гонар перамогі над іконаборцамі. У гэтай службе асобна вылучаўся спіс „для вечнай памяці", які пастаянна дапаўняўся і ў XV–XVI стст. часта перавышаў па аб'ёме саму службу[8]. У рэшце рэшт, *сінодзікі* альбо *памяннікі* сталі асобным відам царкоўных кніг.

Практыку і інтэнсіўнасць вядзення памяннікоў у Кіеўскай мітраполіі на тэрыторыі ВКЛ у пачатку XVI ст. можна ўбачыць на прыкладзе захавання пасмяротнай памяці па кіеўскім ваяводзе Дзмітрыі Пуцяцічы, памерлым у 1505 г. Ягоным душапрыказчыкам выступіў князь Міхал Глінскі, які загадаў упісаць імя памерлага і яго ахвяраванні ў сінодзік кіеўскіх мітрапалітаў, сінодзікі епархій – смаленскі, полацкі, уладзімірскі, луцкі, тураўскі, перамышльскі і холмскі, а таксама ў сінодзікі 39 розных цэркваў і манастыроў: у Брэсце, Вільні, Віцебску, Гродне, Жыдзічыне, Луцку, Любліне, Навагрудку, Мінску, Перамышлі, Полацку, Смаленску, Супраслі, Холме і некаторых цэрквах на землях памерлага ваяводы[9]. Як бачым, на той час вядзенне памяннікоў было ўжо паўсюднай практыкай. Памяннікі саборнай царквы Успення Багародзіцы ў г. Вільні і манастыра Св. Барыса і Глеба ў г. Полацку, верагодна, канца XV – пач. XVI ст. апісаў у сваёй працы В. Ластоўскі, прычым апошні з іх даследчык бачыў на ўласныя вочы яшчэ ў 1910-х гг.[10]

Тастаменты шляхты і мяшчан ВКЛ другой паловы XVI ст. толькі ўскосна ўзгадваюць неабходнасць пасмяротнага памінання імёнаў тастатараў: „а на Троицу десеть копъ грошеи и за то мают поминать"[11] (жонка троцкага канюшага Філія Валовіч, 1567 г.), „напервеи душу мою поминати, паметь слушне чинити"[12] (слонімскі мешчанін Фёдар Укаловіч, 1575 г.), „на упоминки водлуг звычаю старого, водлуг костела греческого, отписал двадцат пят коп грошеи"[13] (магілёўскі купец Аверка Процкавіч, 1580 г.), „поминки чынит водлуг обраду и церомонии закону костела греческого"[14] (магілёўскі мешчанін Грышка Іванавіч, 1588 г.) Паколькі ў тастаментах прапісвалася, што памінанне будзе адбывацца пры канкрэтных цэрквах, само сабой мелася на ўвазе, што імёны будуць упісаныя ў памяннікі гэтых цэркваў. У тастаментах XVII ст. гэта акрэслівалася выразней: „Пры гэтым каб і імя нябожчыка ў памяннік наш брацкі ўпісалі, каб на вечныя часы пры адпраўленні за нашу памерлую брацію задушных Божых службаў і за яго ахвяра Богу, у Святой Тройцы адзінаму, была прынесена"[15] (сын віленскага мешчаніна Змітра Бражыца Васіль, 1649 г.).

[8] Е.В. Петухов, *Очерки из литературной истории Синодика*, Санкт-Петербург 1895, s. II–VI.

[9] А. Груша, *Вкладные записи…*, s. 40–42.

[10] В. Ластоўскі, *Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі. Спроба паясьніцельнай кнігопісі ад канца X да пачатку XIX стагодзьдзя*, Коўна 1926, s. 487.

[11] *Актавая кніга Гродзенскага земскага суда*. 1568–1570 гг., Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі (dalej: НГАБ), ф. 1755, воп. 1, нр 4. k. 254.

[12] *Актавая кніга Слонімскага гродскага суда*. 1574–1578 гг., НГАБ, ф. 1737, воп. 1, нр 2, k. 193v.

[13] *Актавая кніга Магілёўскага магістрата*. 1580–1581 гг., НГАБ, ф. 1817, воп. 1, нр 2, k. 67.

[14] *Актавая кніга Магілёўскага магістрата*. 1587–1588 гг., НГАБ, ф. 1817, воп. 1, нр 3, k. 516.

[15] *Wilnianie. Żywoty siedemnastowieczne*, wyd. D. Frick, Warszawa 2008, s. 129.

У дадзенай працы мы не будзем падрабязна спыняцца на асаблівасцях складання памяннікоў цэркваў і манастыроў Кіеўскай мітраполіі на тэрыторыі ВКЛ ранняга перыяду, канца XV–XVI стст., якія даволі добра разгледжаны ў адмысловай літаратуры[16]. Увага будзе засяроджана на бытаванні гэтага віду царкоўнай дакументацыі ў Кіеўскай мітраполіі на тэрыторыі ВКЛ пасля заключэння Брэсцкай уніі 1596 г. Дадатковая мэта працы – ўвядзенне ў навуковы ўжытак малавядомых і невядомых помнікаў царкоўнага справаводства з першаснай распрацоўкай: складаннем асабовага і геаграфічнага паказальнікаў да зместа іх запісаў. У архівах, бібліятэках і музеях Беларусі, Літвы і Украіны намі было выяўлена 15 памяннікоў цэркваў *ritus graeci* ВКЛ XVII–XVIII стст. (уніяцкіх і праваслаўных). Каб не памнажаць колькасць спасылак і адсылак у тэксце, пры цытаванні зместа выяўленных памяннікоў будуць выкарыстоўвацца назвы населеных пунктаў, у якіх яны былі створаны, і пазначэнні канфесійнай прыналежнасці (ун. – уніяцкі, пр. – праваслаўны) у наступным выглядзе: **Велікарыта [ун.], Грозава [пр.], Данілавічы [ун.], Дзісна [пр.]. Дзятлавічы [пр.], Дукора [ун.], Жыровічы [ун.], Зубачы [ун.], Пeравалока [ун.], Слуцк, Св. Канстанціна і Алены [пр.], Слуцк, Св. Тройцы XVII [пр.], Слуцк, Св. Тройцы XVIII [пр.], Смалявічы [ун.], Супрасль [ун.], Узда [ун.]**. Іх апісанне, архіўныя, бібліятэчныя і музейныя шыфры ў алфавітным парадку прыведзены ў канцы гэтага артыкула.

Для пачатку неабходна высветліць – наколькі традыцыя складання памяннікоў заставалася распаўсюджанай для XVII–XVIII стст.? Вядома, што памяннікі вяліся далёка не ў кожнай парафіі. Устанавіць колькасць цэркваў, пры якіх вяліся памяннікі, задача няпростая. Такія масавыя і падрабязныя крыніцы царкоўнага паходжання як *візіты* (пратаколы генеральных візітацый) у большасці выпадкаў наяўнасць памяннікоў не фіксуюць. Напрыклад, цалкам адсутнічаюць згадкі пра памяннікі ў візітах цэркваў Гродзенскага, Мінскага і Навагрудскага афіцыялатаў Кіеўска-Віленскай мітрапаліцкай епархіі 1680–1697 гг., Полацкай пратапопіі 1684 г., а таксама цэркваў Полацкай архіепархіі 1703 г.[17] Пры тым, што наяўнасць метрычных і літургічных кніг у гэтых дакументах адзначалася. Затое наяўнасць памяннікоў была адлюстравана ў грунтоўных генеральных візітацыях цэркваў Уладзімірскага афіцыялату 1695 г. і Брэсцкага афіцыялату 1725–1727 гг. Уладзімірска-Брэсцкай епархіі. Да Брэсцкага афіцыялату гэтай епархіі адносіліся цэрквы на тэрыторыі ВКЛ

[16] С.Т. Голубев, *Древний помянник Киево-Печерской лавры (конца XV и начала XVI ст.)*, w: *Чтения в Историческом обществе Нестора летописца*, кн. 6, отд. 3, Киев 1892, s. 1–88; М. Нікалаеў, *Палата кнігапісная: рукапісная кніга на Беларусі ў X–XVIII стагоддзях*, Мінск 1993 (гл. раздзел „Паменнікі альбо сінодыкі", s. 75–88); Р.В. Зотов, *О черниговских князьях по Любецкому синодику и о Черниговском княжестве в татарское время*, Санкт-Петербург 1892; *Поменник Введенської церкви в Ближніх печерах Києво-Печерської лаври. Публікація рукописної пам'ятки другої половини XVII ст.*, упоряд. О. Кузьмук, Київ 2007.

[17] *Отчеты о визитации униатских церквей с подробным описанием их состояния*. 1703 г., Российский государственный исторический архив (dalej: РГИА), ф. 823, оп. 3, нр 455; *Уніяцкія цэрквы Вялікага Княства Літоўскага XVII ст.: матэрыялы генеральных візітацый*, уклад. Д. В. Лісейчыкаў, Мінск 2021.

і Падляшскага ваяводства Каралеўства Польскага, цэрквы Уладзімірскага афіцыялату знаходзіліся цалкам на тэрыторыі Каралеўства Польскага (назавём гэтыя часткі умоўна „Літоўскай" і „Кароннай"). Дадзеныя аб інтэнсіўнасці вядзення памяннікоў у абедзвюх частках епархіі адрозніваюцца вельмі істотна (гл. Табліцы 1 і 2).

Табліца 1. Наяўнасць памяннікоў пры цэрквах Брэсцкага афіцыялату Уладзімірска-Брэсцкай уніяцкай епархіі. 1725–1727 гг.[18]

Дэканат	Колькасць цэркваў	Колькасць памяннікоў	%
Бельскі (г. Бельск)	26	0	0
Бельскі (м. Белая)	26	6	23,1
Брэсцкі	45	6	13,3
Драгічынскі	24	1	4,2
Камянецкі	36	3	8,3
Кобрынскі	12	6	50
Мельніцкі	24	1	4,2
Палескі	20	0	0
Пружанскі	19	2	10,5
Уладаўскі	20	2	10
УСЯГО:	252	27	10,7

Табліца 2. Наяўнасць памяннікоў пры цэрквах Уладзімірскага афіцыялату Уладзімірска-Брэсцкай уніяцкай епархіі. 1695 г.[19]

Дэканат	Колькасць цэркваў	Колькасць памяннікоў	%
Камень-Кашырскі	19	6	31,6
Кіселінскі	9	3	33,3
Ковельскі	33	25	75,8
Порыцкі	11	8	72,7
Сакальскі	16	6	37,5
Тартакоўскі	10	5	50
Тарчынскі	29	11	37,9
Уладзімірскі	52	41	78,8
УСЯГО:	179	105	58,7

[18] Падлікі аўтара паводле: *Protokóły wizytacyjne i wizytacja generalna cerkwi w diecezji chełmskiej, bełskiej i brzeskiej*. 1720–1721, 1725–1727, Archiwum Państwowe w Lublinie (dalej: APL), Chełmski Konsystorz Greckokatolicki, sygn. 101.

[19] Падлікі аўтара паводле: *Генеральні візитації церков і монастирів Володимирської унійної епархії кінця XVII – початку XVIII століть: книга протоколів та окремі описи*, ред. А. Ґіль, І. Скочиляс, Львів–Люблін 2012.

Паколькі дакладныя падлікі па іншых епархіях правесці немагчыма, у якасці эталона інтэнсіўнасці складання памяннікоў пры цэрквах *ritus graeci* ВКЛ у XVII–XVIII стст. возьмем дадзеныя па Брэсцкім афіцыялаце. На яго тэрыторыі ў 1725–1727 гг. налічвалася 252 царквы. Памяннікі меліся пры 27 цэрквах альбо пры 10,7 % ад агульнай колькасці. Прасцей кажучы, яны вяліся пры кожнай дзясятай царкве. На „Каронных" землях Кіеўскай уніяцкай мітраполіі сітуацыя выглядае карэнным чынам інакш – памяннікі пры цэрквах тут вяліся ў шэсць разоў інтэнсіўней. Гэтым можна патлумачыць і даволі малую колькасць захаваных да нашага часу памяннікоў з цэркваў і манастыроў „Літоўскай" часткі мітраполіі. Аднак дакладнасць нават такіх падлікаў можа быць прыблізнай. Цалкам захаваны да нашага часу памяннік царквы ў м. Зубачы Брэсцкага павета[20], які пачаў весціся з 1683 г., у пратаколах візітацыі 1725–1727 гг. не адзначаны. Магчыма, гэты памяннік у час візітацыі знаходзіўся ў бібліятэцы суседняй царквы ў в. Полаўцы Брэсцкага павета, дзе быў зафіксаваны „суботнік in 4to"[21].

У візітах цэркваў Уладзімірска-Брэсцкай епархіі 1695–1727 гг. сустракаюцца дзве найбольш распаўсюджаныя назвы кнігі: *памяннік (pominnik)* і *суботнік (subotnik, sobotnik)*. Прычым, папулярнасць гэтых двух варыянтаў у дзвюх частках епархіі істотна адрознівалася. У візітах цэркваў „Літоўскай" часткі яны называліся выключна *суботнікамі*. У візітах цэркваў „Кароннай" налічваецца 128 узгадак гэтага віду дакументацыі, 114 разоў яны названы *памяннікамі*, 14 – *суботнікамі*. Хоць колькасць згадак варыянта *суботнік* не надта вялікая, а таму не зусім рэпрэзентатыўная, цікава, што палова гэтых згадак прыпадае на цэрквы Камень-Кашырскага і Ковельскага дэканатаў, самых паўночных тэрыторый, якія знаходзіліся бліжэй за ўсё да ВКЛ. Такім чынам, можна сцвярджаць, што на землях ВКЛ быў больш распаўсюджаны тэрмін *суботнік*, а на землях Каралеўства Польскага – *памяннік*. Цікава, што з 9 выяўленых памяннікоў уніяцкіх цэркваў ВКЛ XVII–XVIII стст., у 5 саманазва *суботнік* (**Данілавічы [ун.]**, **Дукора [ун.]**, **Пераралока [ун.]**, **Смалявічы [ун.]**, **Узда [ун.]**), 1 не ўтрымлівае ніякай назвы (**Велікарыта [ун.]**), 2 утрымліваюць абедзве назвы, і *суботнік*, і *памяннік* (**Зубачы [ун.]**, **Супрасль [ун.]**), 1 называецца толькі *памяннікам* (**Жыровічы [ун.]**) Гэта тое, што тычыцца ўніяцкіх цэркваў. З памяннікамі праваслаўных цэркваў і манастыроў сітуацыя адрозніваецца яшчэ мацней. З 6 выяўленых памяннікоў (самыя раннія запісы ў іх датуюцца 1720–1740-мі гг.) ніводзін не мае саманазвы *суботнік*. 4 называюцца *сінодзікам* (**Дзісна [пр.]**, **Дзятлавічы [пр.]**, **Слуцк Св. Канстанціна і Алены [пр.]**, **Слуцк Св. Тройцы XVIII [пр.]**), 1 называецца *памяннікам* (**Слуцк Св. Тройцы XVII [пр.]**) 1 не ўтрымлівае ніякай назвы (**Грозава [пр.]**). Аднак, напрыклад, калі грозаўскі праваслаўны ігумен уносіў у царкоўнаславянскі тэкст польскамоўны запіс аб ахвяраванні на царкву ад імя капыльскіх мяшчанаў Вайцяховічаў,

20 *Памяннік царквы ў м. Зубачы Брэсцкага павета*, Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь (dalej: НГМРБ), кп 466.

21 *Protokóły wizytacyjne i wizytacja generalna…*, s. 166.

то назваў кнігу (у польскамоўнай пазнацы) *суботнікам*[22]. Відавочна, што традыцыя праваслаўнай часткі Кіеўскай мітраполіі, прынамсі ў XVIII ст., больш апелявала да згаданай службы „чына праваслаўя" з яе *сінодзікам*. Тэрміны *памяннік* і *дыптых* выкарысталі для свайго збору жыццяпісаў манахаў-базыльян першай чвэрці XVIII ст. Ян Аляшэўскі, Філарэт Шукевіч і Антон Завадскі, якія займалі розныя высокія пасады ў базыльянскім ордэне: „Dypticłi Abo Pominnik wyrażający smiertelności ludzkiey obraz"[23]. Аднак і паводле жанру, і паводле прызначэння гэта абсалютна іншая кніга, якая па-сутнасці ўяўляла сабой помнік жыційнай літаратуры. Гэтыя базыльянскія памяннікі-жыціі мы разглядаць не будзем, хоць, напрыклад, М. Нікалаеў адносіць гэтыя творы да ліку памяннікоў новага тыпу[24]. Паколькі мы разглядаем памяннікі, якія складаліся пры канкрэтных храмах, у поле нашай увагі не патрапіць і своеасаблівы родавы памяннік князёў Сангушкаў канца XV ст., які, дарэчы мае саманазву *суботнік*[25].

Тэрмін *суботнік* з'явіўся і замацаваўся за памяннікамі з-за таго, што зачытванне імёнаў упісаных асобаў адбывалася, як правіла, у адмысловыя памінальныя суботы на працягу ўсяго году. Адзін з самых ранніх выпадкаў ужывання гэтага тэрміну на тэрыторыі ВКЛ сустракаецца ў дакуменце ад 9 кастрычніка 1406 г. У гэты час Баярын Грыдзька Дружылавіч прасіў полацкага епіскапа Феадосія „штобы мене жаловалъ и вписалъ мене и сына моего у суботникъ со отцомъ моимъ по роду"[26]. Баярын меў на ўвазе, відавочна, епархіяльны полацкі памяннік. Пінскі князь Фёдар Яраславіч у 1502 г. пішучы пра клір царквы Св. Дзмітрыя ў г. Пінску, адзначаў:

> „А тые попы и дьяконъ маютъ рано и въ вечоръ на литеяхъ помниати души родичей нашыхъ и слугъ нашыхъ, которые есть вписаны въ суботнику"[27].

Вялікі літоўскі гетман Рыгор Хадкевіч у 1563 г. пры наданні фундуша на царкву ў м. Заблудаў вызначаў памер аплаты, які мусіць браць клір за розныя віды паслугаў, і сярод іх „отъ упису в суботникъ грошей дванадцать"[28]. Як можна

[22] *Памяннік манастыра ў м. Грозава Навагрудскага павета*, НГМРБ, кп 444, k. 17v.

[23] *Kathalog zmarłych osob w zakonie. XVIII в.*, Санкт-Петербургский институт истории Российской академии наук (dalej: СПбИИ РАН), архив, ф. 52, оп. 1, нр 324; *Dyptichi Abo Pominnik. XVIII в.*, СПбИИ РАН, архив, ф. 52, оп. 1, нр 363; *Поминникъ. XVIII в.* Российская Национальная Библиотека, отдел рукописей, польск. F. I. № 47.

[24] М. Нікалаеў, *Палата кнігапісная…*, s. 80, 83, 87.

[25] *Субботникъ или помянникъ рода Сангушковъ [Sanguškų giminės sinodikas, t.y. vardų sąrašas, sudarytas jų paminėjimui mišių metu]*, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka (dalej: LMAVB), f. 19, nr 70 (Апісанне памяннікоў такога тыпу гл.: Нікалаеў М., *Палата кнігапісная…*, s. 76, 79).

[26] *Археографический сборник документов, относящихся к истории Северозападной Руси, издаваемый при управлении Виленскаго учебнаго округа*, т. 1, Вильна 1867, s. 1.

[27] *Ревизия пущ и переходов звериных в бывшем Великом княжестве Литовском, с присовокуплением грамот и привилегий на входы в пущи и на земли*, Вильна 1867, s. 322–323.

[28] *Акты, издаваемые Виленскою археографическою комиссиею для разбора древних актов*, т. 11: *Акты Главнаго Литовскаго Трибунала*, Вильна 1880, s. 38.

ўбачыць, тэрмін *суботнік* бытаваў у Кіеўскай мітраполіі яшчэ да падзелу яе на ўніяцкую і праваслаўную часткі. Традыцыя выкарыстання гэтай назвы прадоўжылася і ў той частцы мітраполіі, якая пасля 1596 г. прыняла Брэсцкую ўнію. У адноўленых у 1620-х гг. структурах Кіеўскай праваслаўнай мітраполіі (прынамсі на тэрыторыі яе „Літоўскай" часткі) вярнуліся да архаічнай назвы дакумента – *сінодзік*. Менавіта *сінодзікам* называецца, напрыклад, складзены ў 1684 г. і незахаваны да нашага часу памяннік праваслаўнай саборнай царквы Успення Багародзіцы ў г. Слуцку[29].

У царкоўным справаводстве памяннікі доўгі час выконвалі ролю метрычных кніг аб памерлых. Прычым стаўленне ва ўніяцкай і неўніяцкай частках Кіеўскай мітраполіі XVII–XVIII стст. да гэтай іх функцыі адрознівалася. Трэбнік кіеўскага праваслаўнага мітрапаліта Пятра Магілы 1646 г. прадугледжваў вядзенне пры цэрквах чатырох тыпаў метрычных кніг – хрышчэнняў, шлюбаў, памерлых і спіса жывых парафіян[30]. Такім чынам, Праваслаўная царква ўжо ў той час размяжоўвала функцыі метрык аб памерлых з функцыямі памяннікоў. Першы ж заканадаўчы акт, які рэгуляваў вядзенне метрычных кніг ва Уніяцкай царкве, быў прыняты ў 1667 г. на 17-й кангрэгацыі базыльянскага ордэна ў г. Вільні. На ёй была выдадзена пастанова аб абавязковай наяўнасці пры кожным манастыры толькі „метрык хрышчэнняў і шлюбаў"[31]. Пры правядзенні генеральнай візітацыі цэркваў „Літоўскай" часткі Кіеўскай уніяцкай мітраполіі ў 1680–1682 гг.[32] адмысловым пунктам правяралася наяўнасць пры храмах метрык гэтых двух відаў, як і агаворвала пастанова ад 1667 г. Катэхізіс кіеўскага ўніяцкага мітрапаліта Л. Кішкі 1722 г. „Собраніе припадковъ краткое…" таксама загадваў святарам асобнымі кнігамі весці толькі натаванне хрышчэнняў і шлюбаў[33].

Як вынік, згадкі памяннікоў ва ўніяцкіх візітацыях амаль заўсёды ішлі ў звязцы з узгадкай пра метрыкі, часам наўпрост – „метрыка з памянніком заадно"[34]. Да такіх своеасаблівых „канвалютаў" адносяцца і выяўленыя *метрыкі-памяннікі* цэркваў у м. Узда[35] і в. Данілавічы[36] Мінскага павета. Да

[29] В. Ластоўскі, *Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі…*, s. 488.

[30] *Евхологіонъ албо Молитвословъ или Требникъ. Имеяи в себе церковная различная последованія іерєомъ подобающая*, Київ 1646, s. 425–430.

[31] *Археографический сборник документов, относящихся к истории Северозападной Руси, издаваемый при управлении Виленскаго учебнаго округа*, т. 12, Вильна 1900, s. 100.

[32] *Візіты уніяцкіх цэркваў Мінскага і Навагрудскага сабораў 1680–1682 гг.: зборнік дакументаў*, уклад. Д.В. Лісейчыкаў, Мінск 2009.

[33] *Собраніе припадковъ краткое, и духовнымъ особомъ потребное. Имущее в себе Nауку о Сакраментахъ, о десяти Божїихъ Приказаняхъ, о Приказаняхъ Церковныхъ, и о Nауце Христїанской, съ выкладомъ Символа или Исповеданїя Веры Православныя Кафолическїя, съ выкладомъ Молитвы: Отче нашъ: и Богородице Дево: Такожде Nауку, како подобаетъ наставляти малыхъ или невежовъ в Веры Православной, содержащее*, Супрасль 1722, s. 14, 81.

[34] *Генеральні візитації церков і монастирів Володимирскої унійної епархії…*, s. 20.

[35] *Метрычныя кнігі аб народжаных царквы ў м. Узда Мінскага павета. 1724–1738 гг.*, НГАБ, ф. 136, воп. 13, нр 1064, k. 49–53v.

[36] *Метрычныя кнігі аб памерлых царквы ў в. Юравічы Мінскага павета. 1759–1795 гг.*, НГАБ, ф. 136, воп. 13, нр 1098, k. 7v–9v.

цікавых эпітэтаў, якія сустракаюцца пры апісанні памяннікоў у візітах, можна аднесці: „метрыка мала што пісаная, такі ж і памяннік”, „метрыкі толькі пачатак і памянніка”, „памяннік сякі-такі”, „метрыкі і памянніка толькі асобныя нататкі”, „памяннік які-ніякі быў агледжаны”, „памяннік прыстойны”, „метрыкі толькі знак і памянніка таксама”, „суботніка толькі пачатак”[37]. З апісання ў візітах можна зразумець, што памяннікі (як і метрычныя кнігі) захоўваліся асобна ад астатняй царкоўнай бібліятэкі і архіва. Найверагодней, іх трымалі ў алтары, на ахвярніку: „Ахвярнік здавальняюча накрыты, на якім толькі копійка, і метрыка, і памяннік”[38].

Усе выяўленыя памяннікі складзены на сумесі царкоўнаславянскай і „рускай” моваў. У гэтым палягае іх прынцыповае адрозненне ад метрычных кніг, якія ў XVIII ст. альбо ўжо цалкам вяліся па-польску, альбо перайшлі на польскую да канца існавання Рэчы Паспалітай[39]. Чаму так адбылося, можна зразумець, калі выкарыстаць да абодвух відаў царкоўнай дакументацыі класіфікацыю, прапанаваную С. Цямчыным[40]. Ён падзяляе царкоўныя тэксты паводле спалучэння прыкмет „адрасат–паходжанне”, дзе ў якасці асноўнай катэгорыі выступае адрасат (для каго быў прызначаны тэкст?) Згодна з гэтай класіфікацыяй усе тэксты дзеляцца на тры групы: „ад Бога да чалавека”, „ад чалавека да Бога” і „ад чалавека да чалавека”. Метрычныя кнігі адпавядаюць групе „ад чалавека да чалавека”, а вось памяннікі адносяцца да групы „ад чалавека да Бога”. У дакументах, адрасатам якіх выступае Бог, мова кансервуецца і амаль не мяняецца, калі ж адрасатам з’яўляецца чалавек (метрычныя кнігі), то мова змяняецца адпаведна з навыкамі і густамі складальніка. У памянніку Слуцкага праваслаўнага манстыра Св. Тройцы 1630-х гг. некаторыя малітвы былі занатаваны таксама на грэцкай мове, а асобныя словы нават па-яўрэйску[41].

Па-царкоўнаславянску, як правіла, занатоўвалася сама памінальная формула, а таксама прадмовы ў найбольш разгорнутых памянніках, у першую чаргу – манастырскіх. Да „рускамоўнай” часткі можна аднесці фрагменты тэкстаў з тлумачэннямі прычын смерці, месца пахавання, прычын унясення асоб у кнігу, а таксама амаль заўсёды формы натавання імёнаў уласных у памянніках сельскіх цэркваў, якія падаваліся ў простанародным варыянце: *Авдоця, Агапа, Алеся, Амелян, Арына, Барбара, Василь, Гаврыла, Ганна, Грипина, Евга, Іесип, Катарына, Кирык, Крыся, Малания, Малахвей, Матруна, Микита, Миколай, Михал, Палута, Параска, Пилип, Прокоп, Сидор, Стась (Стаська), Сымон,*

---

[37] *Генеральні візитації церков і монастирів Володимирскої унійної епархії…*, s. 28, 41, 66, 88, 129, 136, 183, 198, 215.

[38] Tamże, s. 60.

[39] Д. Лісейчыкаў, *«Азъ, іерей...»: «руская» мова метрычных кніг уніяцкіх цэркваў Вялікага Княства Літоўскага ў XVII–XVIII стагоддзях, „Київська Академія”*, вып. 13, 2016, s. 109–172.

[40] С.Ю. Темчин, *Функционирование руськой мовы и иерархия церковных текстов*, „Studia Russica”, t. 23, 2009, s. 227–228.

[41] Н.А. Кобяк, Н.А. Морозова, А.А. Турилов, *Кириллические рукописные книги XV–XIX вв. в собраниях фондов 21 и 22 БАН Литвы*, „Krakowsko-Wileńskie Studia Slawistyczne”, t. 2, 1997, s. 62.

Таціана, Терешка (Церешка), Трахим (Атрахим), Тося, Хадора, Халимон, Хведор, Хвеся, Хима, Ховра, Цимох, Цихан, Юстына, Явхим, Яким, Якуб, Ярош, Яцка і інш.

Фіксацыя імёнаў і прозвішчаў мела і свае рэгіянальныя асаблівасці. Напрыклад, у даволі поўным памянніку ўніяцкай царквы ў м. Узда Мінскага павету за 1716–1777 гг. практычна адсутнічаюць прозвішчы тых, чые душы належыць памінаць. У памянніку ўніяцкай царквы ў в. Пералалока Слонімскага павета 1663–1838 гг. часта фіксавалася архаічнае імя *Ждан*. Святары маглі адзначаць не толькі прозвішчы, але і сельскія мянушкі некаторых мясцовых родаў. Так, напрыклад, розныя галіны рода з прозвішчам Мазоўка, мелі мянушкі *Батура, Шашаль* альбо *Яўсеяўчык*, Калбека – *Страх*, Палуян – *Свістун*, Маркевіч – *Шчэрба*, Скарабагаты – *Засулька*, Мельнік – *Шкарапа* і *Дзіравы*, Таўкач – *Курдупель* (**Дукора [ун.]**). Асобныя сем'і разгалінаванага роду Савічаў былі дадаткова адзначаны мянушкай *Буры*, род Рамана Нараговіча – *Карасік* (**Пералалока [ун.]**). У некаторых выпадках святар ленаваўся ўносіць у кнігу дакладныя імёны тых, каго трэба памінаць: „ты сам, Господи, имена ихъ веси" (**Пералалока [ун.]**) Часам памяннікі фіксавалі замену аднаго прозвішча на іншае, што практыкавалася ў сялянскім асяроддзі: „1838 miesiąca oktombra wpisano w sobotnik Daniłowiczów z tem, żeby 31 oktombra była prawiona w familii Daniłowiczów zwane Pietrukowiczami" (**Пералалока [ун.]**). Паколькі падобныя упісанні-тлумачэнні адрасаваліся не Богу, а чалавеку (паводле класіфікацыі С. Цямчына), то ў іх магла выкарыстоўвацца побытавая польская мова. На польскай мове запісаныя і пазнейшыя тлумачэнні да асноўнага зместа памянніка ўніяцкага Жыровіцкага манастыра[42].

У памянніках уніяцкіх цэркваў у другой палове XVIII ст. часта адбываўся пераход з кірылічнай на лацінскую графіку, пры гэтым пераход на польскую мову ў адрозненне ад метрычных кніг не адбываўся – па-ранейшаму захоўвалася царкоўнаславянская і „руская" лексіка. Паколькі запісы, як правіла, не былі датаванымі, вельмі цяжка устанавіць дакладны час такога пераходу. Яго ўдалося прасачыць толькі на прыкладзе царквы ў в. Пералалока Слонімскага павету, дзе маецца даволі істотная колькасць датаваных нататак. Дзевяць дакладна датаваных інскрыпцый размеркаваны наступным чынам: 1663, 1720, 1723 гг. – кірыліца, 1744, 1756, 1766, 1813, 1817, 1833 гг. – лацінка. Такім чынам, пераход на лацінскую графіку адбыўся паміж 1723 і 1744 гадамі. Верагодна, падобная сітуацыя была і з іншымі ўніяцкімі памяннікамі. Праваслаўныя памяннікі практычна цалкам вяліся на кірыліцы, выкарыстоўваючы лацінскую графіку (і нават польскую мову) хіба ў нестандартных сітуацыях. Напрыклад, у цалкам кірылічным памянніку праваслаўнага манастыра ў в. Дзятлавічы Навагрудскага павета прозвішча манаха Феадосія Плебановіча было занатавана лацінкай – *Plebanowicz*. Магчыма, таму, што аўтар асацыяваў прозвішча з запазычаным з лацінскай мовы праз польскую тэрмінам *плябанія* – назвай жылых і гаспадарчых пабудоў у рымска- і грэка-каталіцкіх святароў.

[42] Ф.Н. Добрянский, *Описание рукописей Виленской публичной библиотеки, церковно-славянских и русских*, Вильна 1882, s. 189–191.

Формулы ўпісання асобаў у памяннік былі стандартнымі з невялікімі варыяцыямі: „Помяни, Господи, рабовъ своихъ…”, „За упокой…”, „За усопшихъ…”, „Поминание…” (**Грозава [пр.])** „Помяни, Господи, во блаженной памяти преставлшихся…” (**Дзісна [пр.]**); „Помяни, Господи, душу рабы твоея…”, „Помяни, Господи, рабовъ своихъ…”, „Помяни, Господи, души усопшыхъ рабовъ своихъ…”, „Помяни, Господи,…” „За упокой…” (**Дзятлавічы [пр.]**); „Помяни, Господи, во Царствии своемъ Небесномъ души рабовъ своихъ…”, „Помяни, Господи, души рабовъ своихъ…”, „За упокой…” (**Слуцк Св. Канстанціна і Алены [пр.]**); „Помяни, Господи, души усопшихъ рабовъ твоихъ…”, „Помяни, Господи, души рабовъ твоихъ…” (**Слуцк, Св. Тройцы XVIII [пр.]**); „Помяни, Господи, душу рабовъ своихъ…”, „Помяни, Господи, душу раба Божого…” (**Данілавічы [ун.]**); „Помяни, Господи, душы рабовъ своихъ…”, „Помяни, Господи, раба твоего…” (**Дукора [ун.]**); „Помени, Господи, душъ усопших рабъ твоихъ…”, „Сие поминание…” (**Зубачы [ун.]**); „Помяни, Господи, душу рабовъ Божихъ…”, „Помяни, Господи, душу рабовъ своихъ…”, „Помяны ихъ, Господи, во Царствіі Небесномъ…”, „Помені, Господе, въ Царстве Своемъ Небесномъ…”, „Помяни, Господи, душу усопшихъ рабовъ твоихъ…” **(Перавалока [ун.])**; „Помяни, Господи, души рабъ твоихъ…” (**Смалявічы [ун.]**); „Помяни, Господи, души усопшихъ рабъ своихъ…” (**Супрасль [ун.]**); „Помяни, Господи, душу раба твоего…” (**Узда [пр.])**

Найбольш распаўсюджаная формула памінання „Помяни, Господи, души…” паўплывала на змест каменных надмагілляў з эпітафіямі. На кірылічных помніках XVI–XVIII стст. можна сустрэць эпітафіі, якія паўтараюць формулу ўпісання ў памяннік: „Помяни, Господи, Андрея Калины”, „Упокои, Господи, душу раба твоего Лукияна в Царстве своем”[43], „Памяни Раба Божія Конона Булыгу 1760”, „Памяни Раба Божія Калянцеяку. Вечная памятъ”, „Помяні, Господи, душу усопшего раба Игната. 1702”[44]. Функцыя гэтых надмагілляў так і вызначалася – быць своеасаблівымі каменнымі памяннікамі.

Дакладнае ўстанаўленне асоб, якія былі ўпісаны ў памянніку, дае магчымасць вызначыць т.зв. „глыбіню памяці” дакумента. Зразумела, што туды маглі быць унесеныя персанажы з больш ранніх часоў. Але наколькі даўнімі былі тыя часы? Для вызначэння гэтай глыбіні найбольш прыдаецца другая частка памянніка, куды ўносіліся імёны свецкіх асоб. Першая частка з імёнамі патрыярхаў, мітрапалітаў і мясцовых епіскапаў для пастаўленай задачы прыдаецца мала – лакальныя памяннікі маглі проста капіраваць гэтыя звесткі з епархіяльных альбо мітрапаліцкіх. Прапанаваная намі методыка часам давала нечаканы вынік. Напрыклад, у памянніку царквы ў м. Смалявічы Мінскага павета, складзеным у 1738 г., на тытульным аркушы згадваюцца

[43] Д.В. Лісейчыкаў, *«Ходилъ до церкви и тамъ надгробокъ писаныи виделъ…»…*, s. 83, 87.

[44] Д.В. Віцько, М.А. Баравуля, *Падпісаныя помнікі XVIII ст. на старых могілках вёскі Свірыдаўка Крупскага раёна*, „Архіварыус”, вып. 18, 2020, s. 129–131.

падзеі нібыта 1507 г.[45] Аднак, у першай, агульнай частцы памянніка асобы патрыярхаў і мітрапалітаў не згаданы паіменна, што наводзіць на думку аб спробе „ўстаражытніць" памяннік і глыбіню ягонай памяці. Калі ж уважліва паглядзець, хто з'яўляецца першай названай па імені асобай сярод царкоўных іерархаў, то мы ўбачым, што гэта праваслаўны епіскап магілёўскі і беларускі Сільвестр Чацвярцінскі († 1727)[46]. Гэтыя звесткі сведчаць, што ў 1727 г. царква яшчэ падпарадкоўвалася праваслаўнай юрысдыкцыі (Смалявіцкая царква, сапраўды, стала ўніяцкай толькі ў 1730-я гг.). Такім чынам, рэальная глыбіня памяці дадзенага памянніка не 230 гадоў, а ўсяго 10. Больш падрабязныя падлікі паводле прапанаванай методыкі гл. у Табліцы 3.

Табліца 3. Глыбіня памяці памяннікоў цэркваў і манастыроў Вялікага Княства Літоўскага XVII–XVIII стст.

Населены пункт	Пачатак складання	Самыя раннія звесткі		Глыбіня памяці
		Духоўныя асобы	**Свецкія асобы**	
Супрасль, м. (ун.)	1631 г.	988 г. (кіеўскі мітрапаліт Міхаіл)	1420-я гг. (гродзенскі баярын Ходзька (Фёдар) Юр'евіч)	~650/210 гадоў
Слуцк, г. Св. Тройцы (пр.)	1637 г.	1420-я гг. (літоўскі мітрапаліт Рыгор Цамблак)	1500-я гг. (гаспадарскі дваранін Богуш Багавіцінавіч)	~210/130 гадоў
Перавалока, в. (ун.)	1663 г.	1632 г. (слонімскі пратапоп Ян Ількоўскі)	1663 г. (кароль Ян Казімір Ваза)	~30/0 гадоў
Велікарыта, в. (ун.)	1680-я гг.	1680-я гг. (велікарыцкі святар Мацей Паўловіч)	?	~0 гадоў
Зубачы, м. (ун.)	1683 г.	1431 г. (кіеўскі мітрапаліт Фоцій)	1500-я гг. (луцкі ключнік Багдан Сенькавіч Госцкі)	~250/180 гадоў
Жыровічы, м. (ун.)	1710-я гг.	1522 г. (кіеўскі мітрапаліт Іосіф Солтан)	1554 г. (гаспадарскі маршалак Аляксандр Солтан)	~190/160 гадоў
Узда, м. (ун.)	1716 г.	1710-я гг. (уздзенскі святар Іосіф Ральцэвіч)	?	~0 гадоў
Слуцк, г. Св. Тройцы (пр.)	1720-я гг.	988 г. (кіеўскі мітрапаліт Міхаіл)	1500-я гг. (гаспадарскі дваранін Богуш Багавіцінавіч)	~740/220 гадоў

[45] НГМРБ, кп 471. *Памяннік царквы ў м. Смалявічы Мінскага павета*, арк. 25.
[46] *Tamże, арк 2.*

Грозава, м. (пр.)	1730-я гг.	1631 г. (кіеўскі мітрапаліт Іоў Барэцкі)	1575 г. (віленскі кашталян Фёдар Агінскі)	~100/160 гадоў
Смалявічы, м. (ун.)	1738 г.	1727 г. (магілёўскі епіскап Сільвестр Чацвярцінскі)	1507 г. (вялікі гетман літоўскі Канстанцін Іванавіч Астрожскі) (**запіс сфальсіфікаваны!**)	~10 гадоў
Слуцк, г. Св. Канстанціна і Алены (пр.)	1740-я гг.	1488 г. (кіеўскі мітрапаліт Сімяон)	1377 г. (вялікі князь літоўскі Альгерд)	~260/370 гадоў
Данілавічы, в. (ун.)	1745 г.	1740-я гг. (данілавіцкі святар Міхал Пякарскі)	?	~0 гадоў
Дзісна, м. (пр.)	1745 г.	1631 г. (кіеўскі мітрапаліт Іоў Барэцкі)	1676 г. (расійскі цар Аляксей Міхайлавіч Раманаў)	~110/70 гадоў
Дзятлавічы, в. (пр.)	1753 г.	1647 г. (кіеўскі мітрапаліт Пётр Магіла)	1584 г. (расійскі цар Іван IV)	~110/170 гадоў
Дукора, м. (ун.)	1755 г.	1750-я гг. (кіеўскі мітрапаліт Фларыян Грабніцкі)	1700-я гг. (польны гетман літоўскі Рыгор Агінскі)	~0/50 гадоў

Як бачым, часта памяннікі ўвогуле не апелявалі ні да якой лакальнай памінальнай традыцыі, а пачыналі назапашванне памяці фактычна з нуля (**Данілавічы [ун.], Пераволока [ун.], Смалявічы [ун.], Узда [ун.]).** Сумневы выклікае і глыбіня памяці Дзятлавіцкага памянніка, складзенага ў 1753 г., дзе ў якасці самай ранняй свецкай асобы адзначаны расійскі цар Іван IV (1580-я гг.). Справа ў тым, што на старонках Слуцкага Траецкага памянніка XVIII ст. маецца пазнака: „NB. Следующіе же Высочайшіе персоны виписаніе с реестру, печатанного в Москве 1739 года декабря 11 дня"[47], пасля якой ідзе ўпісанне Івана IV і яго наступнікаў. Роўна ў такой жа паслядоўнасці пададзены расійскія манархі і ў дзятлавіцкім памянніку. Да таго ж, вядома, што Дзятлавіцкі манастыр быў заснаваны ў 1620-х гг. Але ў цэлым, дзякуючы шкале, выкладзенай у Табліцы 3, можна рэканструяваць асноўныя гістарычныя падзеі і шэраг знакавых постацей для таго ці іншага храма. Напрыклад, памяннік праваслаўнага манастыра ў м. Грозава Навагрудскага павета распачынаецца памінаннем царкоўных іерархаў ад іерусалімскага патрыярха Феафана III († 1644), які ў 1620 г. у часе свайго візіту ў Рэч Паспалітую аднавіў праваслаўную іерархію. Сярод кіеўскіх мітрапалітаў першым згадваецца высвечаны

[47] *Памяннік манастыра Св. Тройцы ў г. Слуцку Навагрудскага павета*, НГМРБ, кп 513., k. 4.

іерусалімскім патрыярхам Феафанам III Іоў Барэцкі († 1631). Сярод вышэйшых іерархаў першымі таксама згадваюцца імёны канстанцінопальскага патрыярха Афанасія III († 1654), які браў удзел у рэформах маскоўскага патрыярха Нікана, і антыахійскага патрыярха Макарыя III, удзельніка маскоўскіх сабораў 1656 і 1666–1667 гг. У гэтым плане грозаўскі праваслаўны памяннік у духоўных справах апелюе да аднаўлення праваслаўнай іерархіі ў Рэчы Паспалітай 1620-х гг., а ў свецкім – да расійскага цара Пятра Аляксеевіча Раманава. Падобная карціна назіраецца і ў выпадку з царквой Уваскрэсення Божага праваслаўнага манастыра ў м. Дзісна Полацкага ваяводства. Памяннік уніяцкага манастыра ў м. Жыровічы Слонімскага павета апелюе да пачатку XVI ст. – часоў сваіх першых вядомых фундатараў з роду Солтанаў, як духоўных, так і свецкіх. Паказальная гісторыя з абодвума памяннікамі Слуцкага Траецкага манастыра – 1630-х гг. і 1720-х гг. Многія роды і асобы ў іх аднолькавыя, аднак у духоўным плане першы з іх апелюе да часоў мітрапаліта Літоўскага і Усёй Русі Рыгора Цамблака 1410-х гг., другі ж, складзены ў перыяд, калі слуцкія архімандрыты пачалі паступова патрапляць у сферу ўплыва маскоўскага праваслаўя, першым пачаў узгадваць кіеўскага мітрапаліта часоў хрышчэння Русі ў 980-х гг. Міхаіла.

Своеасаблівае запазычанне сюжэтаў і асоб для памінання можна ўбачыць і на прыкладзе іншых памяннікоў, у асноўным – манастырскіх. Слуцкі праваслаўны манастыр Св. Тройцы (у прадмесці Трайчаны) з даўніх часоў меў цесныя сувязі з кіеўскім Пустынна-Мікольскім, а слуцкія архімандрыты да 1790-х гг. напрамую падпарадкоўваліся кіеўскім мітрапалітам. Як вынік – асобнымі старонкамі ў слуцкім памянніку ўпісаны імёны пустынна-мікольскіх манахаў[48]. Іх пераліку папярэднічае разгорнуты каментарый, з якога вынікае, што ў 1517 г. слуцкі архімандрыт Іосіф разам з пустынна-мікольскім ігуменам Сергіем заключылі дамову ўпісваць імёны памерлых манахаў у памянніку абодвух манастыроў:

> „Аще которій брать по воли Господней преставится в обители Свято Троецкой Слуцкой, а дойдеть писменное о преставленіи такого брата обявленіе до обители Свято Николаевской Кіевской, то имя его должно вписатися в помянникъ обителы Свято Николаевскія Кіевскія, взаимно же"[49].

Дзятлавіцкі манастыр, які быў заснаваны ў 1620-х гг. кіева-пячэрскімі манахамі і называўся „Новапячэрскі", таксама захоўваў цесныя сувязі са сваім старэйшым „калегам". Вялікую частку аб'ёма дзятлавіцкага памянніка складаюць пералікі кіева-пячэрскай брацііі. Механізм абмену імёнамі быў такі самы, як і у выпадку са слуцкім памяннікам. Напрыклад, 17 сакавіка 1782 г. кіева-пячэрскі архімандрыт Засіма паведамляў у Дзятлавічы аб пастрыжэнні ў Кіеве ў саборнай Успенскай царкве 17 новых манахаў

[48] *Памяннік манастыра Св. Тройцы ў г. Слуцку Навагрудскага павета*, НГМРБ, кп 513, k. 37–37v.
[49] Tamże, k. 36v.

„за всегдашней об них молбою, кому надлежить повелеть в синодикъ вписать, о получении жъ сего ордера и должномъ по нему исполнении рапортовать"[50].

Часам на пачатку памянніка складальнік пісаў засцерагальныя формулы-праклёны ад самавольных упісанняў (**Слуцк, Св. Тройцы XVII ст. [пр.]**) Выглядае, што самавольныя ўпісанні былі найвялікшай праблемай у сельскіх парафіяльных цэрквах. Асабліва шмат самавольных упісанняў сустракаецца ў памянніку ўніяцкай царквы ў в. Пераволока Слонімскага павета. Прычым такая традыцыя бытавала тут і ў XVII, і ў XVIII, і ў XIX стагоддзях. Самастойна ўпісаў сябе ў памяннік, напрыклад, Мікалай Аксамітоўскі са сваёй жонкай Крысцінай Казуляй:

„Iż ja sobie upatrzywszy upisałem się do sobotnika przewłockiego na co się ręką moją podpisuję się. Pisan roku 1695 dnia 26 [novem]bra"[51].

Падобную сітуацыю мы назіраем пры гэтай жа царкве і праз 150 гадоў: „Ród i pominanyje Kalinkiewiczów. Wpisany hoda Hospodniaho 1832 miesiąca genwarii dnia 12 czrez Joanna Kalinkiewicza" [52].

Найбольш інфарматыўнымі для вывучэння штодзённага жыцця тагачасных жыхароў з'яўляецца асноўная частка памянніка, дзе месцяцца нататкі пра цэлыя роды і адзінкавых асоб з тэрыторыі парафіі і аддаленых зямель, якіх належыць узгадваць у малітвах. Інфармацыя, як правіла, структуравалася паводле простай схемы: уверсе аркуша пазначаўся населены пункт, ніжэй ішлі прозвішчы пэўных родаў з пералічэннем імёнаў яго прадстаўнікоў і прадстаўніц. Менавіта такім чынам выглядае абсалютная большасць запісаў.

Здавалася б, такі сціплы фармуляр не можа змяшчаць шмат інфармацыі, аднак гэта не зусім так. Запісы маглі ўтрымліваць звесткі аб сацыяльным і этнічным паходжанні асоб: „старац" (**Дукора [ун.]**), (**Смалявічы [ун.]**); „хихлач" (казак) **(Зубачы [ун]**); „палонны" (**Пераволока [ун.]**); „ліннік" (рамеснік, які вырабляе вяроўкі), „млынар", „пастух", „шляхетна народжаны, захожы з Кароны Польскай з Варшаўскай зямлі" (**Смалявічы [ун.]**) У адносінах да шляхты выкарыстоўваліся азначэнні „родъ пана", „родъ благородного", „родъ шляхетного".

Важную інфармацыю магло ўтрымліваць пазначэнне прычынаў смерці – каб зафіксаваць такую акалічнасць патрэбны былі важкія падставы. Гэта

[50] *Ліст-ордэр архімандрыта Кіева-Пячэрскай лаўры Зосімы да ігумена Дзятлавіцкага Праабражэнскага манастыра іераманаха Мялеція Бувайлы з паведамленнем аб пастрыжэнні ў манаства ў лаўры ў саборнай Успенскай царкве 17 чалавек, а таксама з просьбай аб унясенні іх імёнаў у сінодзік і маленні за іх*, 1782 г., НГМРБ, кп 045843/306.

[51] *Поменник Переволоцької церкви. XVII–XIX стст.*, Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (dalej: ІР НБУ), ф. 301, нр 566Л, k. 10v.

[52] Tamże, k. 27.

маглі быць войны: „Іоана Яблонского, презбитера Клищелского Ніколского, которого венкри змучилі року 1657" (паход войск трансільванскага князя Дзьёрдзя Ракацы на Падляшша) (**Зубачы, [ун.]**). У родзе капітана расійскіх войскаў Ігната Дурнова, а таксама данскога казака Анісіма амаль усе мужчынскія прадстаўнікі роду пазначаны як „убиенные" (**Дзісна [пр.]**) „Убиенные" і „утопшие" фіксуюцца ў многіх іншых памянніках (**Грозава [пр.]**), **Смалявічы [ун.]**) Знаходзілі адлюстраванне хваробы і эпідэміі: войт м. Высокае Брэсцкага павета Стэфан Бяльковіч і яго сям'я „преставіся у поветрие року 1657" (**Зубачы [ун.]**), „Февроніи, попади переволоцкои, умерла року 1688 месяца февраля 8 дня з горячки" (**Паравалока [ун.]**) Няшчасныя выпадкі: „Младенца Никиту, землею прибитыи скончался" (**Зубачы [ун.]**), „внезапною смертію 1779 года" (**Слуцк. Св. Канстанціна і Алены [пр.]**)

Часам сацыяльнае паходжанне і прычыны смерці афармляліся ў паслядоўную гісторыю, якая мела важнае значэнне для лакальнай супольнасці пэўнай канфесіі. У памянніку царквы Уваскрэсення Божага праваслаўнага манастыра ў м. Дзісна Полацкага ваяводства маецца запіс аб сям'і генерал-маёра расійскай арміі Івана Сцяпанавіча Горбава[53]. Ён быў удзельнікам Вялікай Паўночнай вайны, у 1703 г. у званні палкоўніка ўзначаліў „драгунскі палкоўніка Івана Сцяпанавіча Горбава полк". У 1706 г. разам са сваёй вайсковай часткай вылучыўся пры блакадзе г. Гродна, за што атрымаў званне брыгадзіра, а ў 1707 г. – генерал-маёра. І.С. Горбаў памёр у м. Асвея Полацкага ваяводства 26 кастрычніка 1707 г. Адразу пасля запісу аб сям'і гэтага чалавека ідуць запісы аб сем'ях іншых расійскіх вайскоўцаў: капітана Ігната Яўстаф'евіча Дурнова і данскога казака Анісіма. Магчыма, яны таксама загінулі непадалёк ад Дзісны ў час Вялікай Паўночнай вайны. Цікавасць выклікае наяўнасць у гэтым жа памянніку рода палкоўніка расійскіх войскаў Аляксея Кузьміча Балабанава[54]. У 1704–1706 гг. ён камандаваў адным з палкоў гарнізона ў г. Нарва[55]. Запіс быў унесены пры жыцці Балабанава, бо ў 1714 г. яму было прысвоена званне брыгадзіра і ў такім разе ён быў бы ўнесены ў памяннік з больш высокім званнем. Апошнія згадкі пра гэтага персанажа датуюцца 8 верасня 1721 г., калі расійскі імператар дасылаў яму ліст у г. Пернаў (суч. г. Пярну, Эстонія). Што ён рабіў у ваколіцах Дзісны і чым заслужыў упісанне сваёй сям'і ў памяннік – застаецца пад пытаннем. Аднак, відаць, што прысутнасць расійскай арміі ў ваколіцах Дзісны ў час Вялікай Паўночнай вайны мела надзвычай важнае значэнне для мясцовага праваслаўнага манастыра, які знаходзіўся ў атачэнні рымска- і грэка-каталіцкіх парафій.

[53] *Ліст-ордэр архімандрыта Кіева-Пячэрскай лаўры Зосімы да ігумена Дзятлавіцкага Праабражэнскага манастыра іераманаха Мялеція Бувайлы з паведамленнем аб пастрыжэнні ў манаства ў лаўры ў саборнай Успенскай царкве 17 чалавек, а таксама з просьбай аб унясенні іх імёнаў у сінодзік і маленні за іх,* 1782 г., НГМРБ, кп 045843/306.

[54] Tamże.

[55] *Биохроника Петра Великого (1672–1725 гг.)* https://spb.hse.ru/humart/history/peter/ (dostęp: 23.03.2024).

У адрозненне ад метрычных кніг памяннікі не фіксавалі дату смерці. Для таго, каб такая інфармацыя была ўнесена, павінны былі быць важкія прычыны. Напрыклад, гэта маглі быць асобы фундатараў храма, настаяцеляў манастыроў, святароў і членаў іх сем'яў. У памянніку ўніяцкай царквы ў м. Зубачы Брэсцкага павета адзначаны даты смерці святара царквы ў м. Сямяцічы Брэсцкага павета Самуіла Стомы-Смаленскага (1683, месяц і дзень зацёртыя), яго жонкі Марыі Хілінскай (14.06.1682), святара той жа царквы Гаўрыіла Духноўскага (01.05.1757) і яго сына Яна (05.07.1763), жонкі святара царквы ў м. Зубачы Ганны Духноўскай (14.02.1754, „часа 2 по полунощи"), сына святара царквы ў м. Зубачы Аляксея Кавальскага (1758), ксяндза-пробашча ў м. Мілейчыцы Брэсцкага павета Войцеха Класовіча (10.10.1768 „годины первои пополудни") (**Зубачы [ун.]**). У памянніку праваслаўнага манастыра ў м. Грозава Навагрудскага павета адзначаны даты смерці ігумена Антона Дзёрткі (10.12.1758) і гомельскага старосты Мікалая Красінскага: „преставися в Менску року 1730 месяца февру(ария) дня 1 в неделю зрана" (**Грозава [пр.]**). У памянніку ўніяцкай царквы Арханёла Міхала ў в. Паравалока Слонімскага павета адзначаны даты смерці святара царквы ў в. Варанілавічы Фёдара Ількоўскага – снежань 1661 г. і жонкі паравалоцкага святара Фяўронні – 8 лютага 1688 г., а таксама „Томаша Демяновѣча, преставѣлся от сего суетнаго мѣра року 1696", „Іакуба Евхутича, <…> преставилъся от сего суетнаго мѣра року 1696 іануарі дня 23" (**Паравалока [ун.]**) Часам святары камбінавалі метрычныя кнігі аб памерлых з памяннікамі, дапісваючы паверх запісаў аб смерці памінальныя формулы. Такая практыка бытавала, напрыклад, ва ўніяцкай царкве в. Крыўчыцы Пінскага павета ў 1770-1790-х гг.[56] У нататках пра памерлых святарскіх дзяцей (напэўна, найбольш эмацыйных для складальнікаў) мог быць адзначаны і іх узрост: дачка зубацкага святара Марыяна пражыла 1,5 гады, яго сын Іван пражыў 1,5 гадзіны, сын сямяціцкага святара пражыў 22 гады (**Зубачы [ун.]**)

Практычна ніколі памяннікі не фіксавалі ступень сваяцтва прадстаўнікоў аднаго роду – пасля прозвішча, як правіла, падаваўся просты пералік імёнаў асоб, якія да яго належалі. Рэдкім выключэннем выглядае памяннік уніяцкай царквы ў в. Велікарыта Брэсцкага павету, дзе гэтыя сувязі адзначаліся. З памяннікоў астатніх храмаў можна прывесці толькі адзінкавы прыклад Трахіма Кярдоцькі з в. Вялікая Кракотка, які пры ўпісанні імёнаў крэўных папрасіў пазначыць ступень іх сваяцтва: „дедъ", „бабку", „отца" (**Паравалока [ун.]**).

У выпадку з важнымі для храма памерлымі асобамі побач з іх імёнамі магло пазначацца і дакладнае месца пахавання: „Положоно тело в церкви Семятицкои пред образом Пресвятои Богородици наместным" 14.06.1682, „Лежитъ тело в церкви Семятицькои под Великимъ Олтаромъ" 01.05.1757, „Лежитъ въ Семятычахъ", „Leżyt tyło ioho w cerkwi Werchowickoy", „Лежатъ

---

[56] *Метрычныя кнігі аб народжаных і шлюбаваных царквы ў в. Крыўчыцы Пінскага павета*. 1745–1794 гг., НГАБ, ф. 800, воп. 1, нр 2, k. 1.

тела ихъ в церкви Зубацкои при левои страни въ левого олтара", „Лежитъ тило в церкви Семятыцъкои", „Которого тило лезит при церкви Верховицкои", (**Зубачы [ун.]**), „Преставилъся въ Анополу, фолварку своимъ. Похоронянъ въ Копылу на могилкахъ" (**Грозава [пр.]**, „Лежащих в церкви Переволоцкои" (**Пераволока [ун.]**), ігумен Дзяніс Вараноўскі, які пачаў складаць памяннік у 1753 г. „которїй здесь и лежитъ в церквѣ под амфоном" (**Дзятлавічы [пр.]**).

Памяннікі ўтрымлівалі імёны прадстаўнікоў не толькі сваёй канфесіі. Фундатарамі многіх цэркваў і манастыроў былі рымска-каталіцкія і пратэстанцкія роды. Асобы фундатараў уносіліся ў памяннік без акцэнту на іх адрознай канфесійнай прыналежнасці. Пазначэнні кшталту „римского закону" былі рэдкасцю (**Зубачы [ун.]**). У адносінах да кантраверсійных постацей у гісторыі ўзаемадачынення цэркваў *ritus graeci* і *ritus latini* магла быць адлюстравана нават своеасаблівая міжканфесійная палеміка. Напрыклад, памяннікі праваслаўных і ўніяцкіх манастыроў дыяметральна супрацьлегла ацэньвалі постаць кіеўскага мітрапаліта Міхаіла Рагозы, які падпісаў акт Брэсцкай уніі 1596 г.: „По Онисифоры былъ отступникъ Михаилъ Рогоза, жил 1593" (**Слуцк, Св. Тройцы XVIII ст. [пр.]**), „Міхаіл Рагоза, мітрапаліт, які ў 1595 годзе 23 снежня з усімі рускімі епіскапамі і народам аддаў паслушэнства святому айцу Рымскаму Папу Клеменсу VIII" (**Жыровічы [ун.]**). Адмоўна ставіліся праваслаўныя памяннікі і да мітрапаліта Ісідора, які стагоддзем раней прыняў Фларэнційскую ўнію: „По Грігоріи былъ Исидоръ, которій в Флоренціи отступилъ, жилъ 1430" (**Слуцк, Св. Тройцы XVIII ст. [пр.]**). Цікавай адметнасцю некаторых памяннікоў былі ўпісанні родаў яўрэеў-пярэхрэстаў: „Род пана Антонія, неофиты зъ евреіовъ, Губинскіхъ зъ Черніцы, котори преизволілъ веру християнскую принять" (**Смалявічы [ун.]**) На прыкладзе яўрэя-пярэхрэста Майсея Песаха з м. Зубачы Брэсцкага павету можна ўбачыць, што пры хрышчэнні яму было нададзена імя Раман, а яго нашчадкі ў памянніку запісаны двойчы – і пад прозвішчам Песаховіч, і пад прозвішчам Раманюк (**Зубачы [ун.]**). У тым жа памянніку ёсць падвойны запіс аб памінанні рабоў Божых Ісака і Аўрама, і гэтых жа асобаў пад імёнамі Марка і Астапкі. Магчыма, у гэтым выпадку гаворка таксама ідзе пра яўрэеў-пярэхрэстаў.

Калі нехта з парафіянаў альбо пілігрымаў рабіў каштоўнае ахвяраванне на карысць храма, гэты факт таксама мог быць адлюстраваны ў памянніках. Міхал Кудзіновіч з сям'ёй быў упісаны за тое, што ахвяраваў царкве звон (**Дукора [ун.]**) Графіня Ганна Аляксееўна Арлова-Часменская – за тое, што ахвяравала Пінскаму Багаяўленскаму манастыру 5 рублёў (**Дзятлавічы (ун.**) Там жа на палях насупраць аднаго з імён іерасхіманахаў было пазначана: „Еѵ[ан]г[елие] далъ". Асобы трох жанчын, якія ахвяравалі атласныя рызы царкве ў м. Зубачы Брэсцкага павета, былі занатаваны без пазначэння імёнаў: „Помени, Господи, рабынь своих трох по имени ихъ, по которих рызы атласовыи в церкви Зубацкои естъ" (**Зубачы [ун.]**). Род Якуба Кісяля быў унесены ў памяннік манастыра ў м. Грозава Навагрудскага павету за тое, што „надали каделн(и)цу сребную" (**Грозава [пр.]**), у гэтай жа кнізе далей чытаем:

„1760 m[iesią]ca [octo]bris d[nia] 1 do monastira S[więt]to Janskaho płaszczenicu nadała Czayczycha Агафія iz Słucka". Існавалі асобныя раздзелы, для ўпісання памінання родаў не са сваёй мясцовасці: „Rody stranstwuiuszczych" (**Дукора [ун.]**), „З розныхъ парохии уписаніе людеи" (**Зубачы [ун.]**, „Імена людей странныхъ, послушниковъ и подданыхъ архимандріи Свято Троецкія Слуцкыя", „Імена различнаго состоянія людей благочестивых" (**Слуцк, Св. Тройцы XVIII ст. [пр.]**).

* * *

Такім чынам, можна падвесці шэраг папярэдніх вынікаў нашага даследавання. Пры цэрквах *ritus graeci* на тэрыторыі Вялікага Княства Літоўскага ў XVII–XVIII стст. інтэнсіўнасць вядзення памяннікоў была ў некалькі разоў меншая за цэрквы на „Каронных" землях Кіеўскай мітраполіі. На тэрыторыі ВКЛ у дачыненні да памяннікоў найчасцей выкарыстоўваўся тэрмін *суботнік*, вядомы з самага пачатку XV ст., у той час як на „Каронных" землях большай папулярнасцю карыстаўся тэрмін *памяннік*. Адзіны з выяўленых рукапісаў, які меў саманазву *памяннік*, быў складзены ў Жыровіцкім базыльянскім манастыры ў 1710-х гг. верагодна выхадцам з „Каронных" земляў. У праваслаўным асяроддзі ў XVIII ст. адбылося вяртанне да архаічнага тэрміна *сінодзік*, што мусіла падкрэсліць вытокі самой традыцыі царкоўнага памінання – гістарычнай назвы царкоўнай службы „Чын праваслаўя" альбо „Сінодзік", складзенай у 843 г. у гонар перамогі над іконаборцамі. Ва ўніяцкай частцы Кіеўскай мітраполіі і ў XVII, і ў XVIII стст. працягвалася выкарыстанне тэрміна *суботнік*.

Мовамі складання аналізуемых помнікаў былі царкоўнаславянская і „руская". Царкоўнаславянскім быў сам фармуляр запісу ў памяннік, паколькі ён адпавядаў формуле „ад чалавека да Бога", а таксама разгорнутыя прадмовы да манастырскіх памяннікоў. „Руская" мова выкарыстоўвалася ў простанародных варыянтах запісу імёнаў уласных, пазнаках аб часе смерці, месцы пахавання некаторых асоб, пры пазначэнні іншай дадатковай інфармацыі – усяго таго, што адпавядала формуле „ад чалавека да чалавека". У другой палове XVIII ст. у гэтых дадатковых пазнаках „рускую" мову замяніла польская, але гэта тычылася толькі памяннікоў уніяцкіх цэркваў. Ва ўніяцкіх жа памянніках прыблізна з другой чвэрці XVIII ст. назіраецца паступовая замена кірылічнай графікі на лацінскую з захаваннем царкоўнаславянскай і „рускай" лексікі. Памінальныя формулы, узятыя з памяннікоў, непасрэдным чынам уплывалі на надпісы-эпітафіі, якія наносіліся на каменныя надмагіллі. Шэраг выяўленых надмагільных помнікаў XVI–XVIII стст. з земляў ВКЛ утрымлівае надпісы памянніковага тыпу.

Глыбіня памяці памяннікоў была самай рознай, яны апелявалі да розных гістарычных падзей і знакавых постацей сярод духоўных і свецкіх асоб. Памяннікі дробных сельскіх парафій часта распачыналі назапашванне традыцыі памінання фактычна з нуля – з імёнаў дзейных архірэяў і дзейных свецкіх патронаў царквы. Памяннікі іншых цэркваў і манастыроў,

наадварот засведчылі існаванне даўняй памінальнай традыцыі з узгадкай знакавых гістарычных постацей – вялікіх князёў літоўскіх, расійскіх цароў, канстанцінопальскіх патрыярхаў, кіеўскіх мітрапалітаў і інш. Глыбіня памяці асобных памяннікоў дасягала некалькіх стагоддзяў, а ў іх памінальнай традыцыі можна ўбачыць яскравыя сюжэты лакальнай гісторыі.

Апрача астатняга, памяннікі з'яўляюцца неацэннай крыніцай па рэканструкцыі штодзённага жыцця невялікіх лакальных супольнасцей. Паводле іх зместу можна ўбачыць якія імёны, прозвішчы і мянушкі бытавалі ў той ці іншай мясцовасці ў XVII–XVIII стст., які быў геаграфічны ахоп памянніка – прадстаўнікі якіх родаў і з якіх суседніх альбо аддаленых парафій былі сюды ўпісаны, якія буйныя хрысціянскія цэнтры былі своеасаблівым духоўным арыенцірам у канкрэтнай мясцовасці – Вільня, Канстанцінопаль, Кіеў, Масква і інш. Прыведзены ў канцы артыкула пералік выяўленых памяннікоў з разгорнутымі асабовым і геаграфічнымі паказальнікамі, спадзяемся, паслужыць асновай для далейшых даследаванняў гэтых цікавых помнікаў царкоўнай гісторыі.

Aneks:
Пералік памяннікоў XVII–XVIII стст. цэркваў і манастыроў *ritus graeci* з тэрыторый Вялікага Княства Літоўскага

Фармуляр апісання памянніка:
Парадкавы нумар
1. Населены пункт, аб'ект.
2. Павет/ваяводства ВКЛ
3. Сучасная адміністрацыйная прыналежнасць.
4. Скрайнія даты.
5. Арыгінальны загаловак.
6. Асабовы паказальнік.
7. Геаграфічны паказальнік.
8. Месцазнаходжанне, каардынаты.
9. Выява тытульнага аркуша.

№ 1.
1. **Велікарыта**, в., уніяцкая царква.
2. Брэсцкі павет Брэсцкага ваяводства.
3. Маларыцкі раён Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь.
4. 1680-я гг. – пач. XIX ст.
5. Арыгінальны загаловак адсутнічае.
6. і 7. Апісанне: Гильтебрандт П., *Рукописное отделение Виленской публичной библиотеки*, вып. 1, Вильна 1871, s. 53–54; Ф.Н. Добрянский, *Описание рукописей…*, s. 186–187; Нікалаеў М., *Палата кнігапісная…*, s. 77.
8. LMAVB, rs. f. 19, nr 90.

№ 2.
1. **Грозава**, м., праваслаўны манастыр Яна Багаслова, царква Успення Багародзіцы.
2. Навагрудскі павет Навагрудскага ваяводства.
3. Капыльскі раён Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь.
4. 1730-я гг. – 1840-я гг.
5. Арыгінальны загаловак адсутнічае.
6. Асабовы паказальнік: 6.1. Агульная частка: канстанцінопальскія, іерусалімскія і антыахійскія патрыярхі, кіеўскія мітрапаліты, імператары і імператрыцы [расійскай дынастыі Раманавых], кіеўскія і галіцкія архіепіскапы, магілёўскія епіскапы, луцкія і астрожскія епіскапы, пераяслаўскія і барыспольскія епіскапы, мінскія архіепіскапы, кіева-пячэрскія архімандрыты, слуцкія архімандрыты, грозаўскія ігумены, грозаўскія іераманахі, віленскія святадухаўскія манахі, віленскія святары і дыяканы, віленскія братчыкі [раздзел незапоўнены], святары, дыяканы. 6.2. **Агінскі** Фёдар; **Адынец** Ян, пан, род; **Арлова-Часменская** Ганна Аляксееўна, графіня; **Бабраўнічы** Кандрат, петрыкаўскі мешчанін, род;

Быхавец, пан, род; **Вайцяховіч** Стэфан; **Вайцяховіч** Сямён; **Валадковіч** Марцін, калятар, род; **Ваўковіч** Феадосій, слуцкі архімандрыт, род; **Ваўковіч** Якуб, пан, род; **Верабей** Марцін, род; **Вербаловіч**, пан, род; **Выгоўскі**, пан, род; **Гаховіч**, манах; **Горват**, пан, род; **Гротуз (Гротгуз)** Іван Паўлавіч, ротмістр прускіх войскаў; **Грэгаровічаўна** Хрысціна; **Дзёртка** Антон, грозаўскі ігумен, род; **Дрыбін (Драбін)**, род; **Ждановіч** Тарас, манах, род; **Жук** Барыс, род; **Жук** Іван, род; **Загароўскі**, пан, род; **Зарубенка**, капыльскі мешчанін, род; **Зарэцкі**, род; **Кадзіновіч** Данііл, род; **Казановіч** Раман, іерасхіманах; **Калініч** Сафрон, іераманах; **Калоша**, род; **Каменскі**, іераманах; **Карповіч** Данііл, род; **Карповіч**, пан, род; **Карповіч**, род; **Карсакевіч** Іван, насоўскі мешчанін, род; **Касінскі** Мацей, грозаўскі мешчанін, род; **Кіркевіч**, святар; **Кісель** Якуб, род (двойчы); **Красінскі** Мікалай, гомельскі староста, род; **Красоўскі**, пан, род; **Красоўскі**, род; **Кумовіч**, пан, род; **Лапіцкая** Паўлавая, род; **Лапіцкі** Марцін, слуцкі войт, род; **Лапіцкі** Міхаіл, слуцкі войт, род; **Лупу (Лупул)** Васіль, малдаўскі гаспадар; **Лянгіш** Гаўрыіл, львоўскі мешчанін; **Мелянтовіч** Геранім, пан, род; **Мінкевіч**, іераманах; **Місюк** Прохар, род; **Навічок**, род; **Перагуд**, пан, род; **Петраловіч**, род; **Піневіч** Еўдакія, род; **Пойка (?)** Ігнат, род; **Радзівіл** (у дзявоцтве **Лупу**) Марыя; **Садоўскі** Віталь, іераманах, род; **Салуянчык**, род; **Сіліч**, пан, род; **Сімановіч** Стэфан, протаіярэй, род; **Скрыган** Іван, род; **Смольская**, род; **Струцінскі**, пан, род; **Сухазанет (Сухазагнет)** Пётр, слуцкі „грамадзянін", род; **Сыцько**, пан, род; **Татарынчык**, род; **Тукальскі**, пан, род; **Уладычка** Варлаам, грозаўскі ігумен; **Хацяноўскі**, род; **Хмялеўская** Марыя Іванаўна, капыльская мяшчанка, род; **Храневіч** Ян, пан, род; **Хрысцініч** Ян, пан, род; **Чайка** Агаф'я, слуцкая мяшчанка; **Чапковіч** Афанасій, іераманах, род; **Ярашэвіч** Прохар, пан; **Ярмалінскія**, паны, род.

7. Геаграфічны паказальнік: **Анопаль**, фальв.; **Балгавічы**, в.; **Вільня**, г.; **Востраў**, в.; **Вужа**, в.; **Гомель***, м.; **Грозава**, м.; **Дзятлавічы**, в.; **Дубейкі**, в.; **Жукі**, в.; **Капыль**, м.; **Кіеў***, г.; **Львоў**, г.; **Малдова***, княства; **Насоўка**, м.; **Петрыкаў**, м.; **Прусія***, каралеўства; **Слуцк**, г.; **Старыца**, в.; **Чарнігаўская**, губерня; **Чарнічная**, засц.

8. НГМРБ, кп 444 (40 аркушаў).

9.

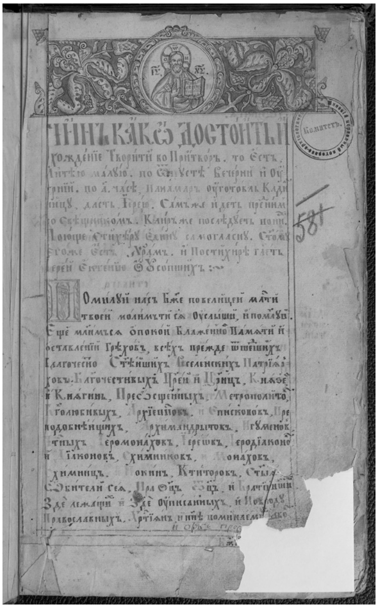

№ 3.

1. **Данілавічы**, в., уніяцкая царква Пакроваў Багародзіцы.
2. Мінскі павет Мінскага ваяводства.
3. Дзяржынскі раён Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь.
4. 1755.02.14 – 1790-я гг.
5. Арыгінальны загаловак: „Сүботникъ ц(е)ркви Дониловѣцкой, создасѧ на ч(е)*с*ть и на хвалү на престолъ Покровы Пр(е)*с*(вя)тѣй Вл(а)*д*(ы)ч(и)цы н(а)шей Б(огороди)ци и Пр(и)*с*нѡ Д(е)вый[57] М(а)рій. Рабомъ Б(о)жіимъ Михаиломъ Пекарскимъ, презвѵтеромъ дониловскимъ. Рокү аѱ͞не (1755) м(еся)ца феврүарый днѧ дї (14)".
6. Асабовы паказальнік. Агульная частка адсутнічае (не стваралася). **Бабровіч** Казімір, святар, род; **Басарэўскі** Нічыпар, род; **Бобрыкава**; **Будзька** Захар, род; **Дашкевіч** Рыгор, хатлянскі святар, род (двойчы); **Дзешчыц** Цімох, род; **Дзешчыц** Яўхім, род; **Завусцінскі**, святар, род; **Зябора** Ян, род; **Казловіч (Казлоў)** Стэфан, род (двойчы); **Караневіч** Карпей, род; **Караневіч**, род; **Кіцька** Якуб, род; **Міхалоўскі**, род; **Пякарскі** Міхаіл, данілавіцкі святар, род; **Рагачэвіч** Аўлас, род; **Раўтовіч** Стэфан, род; **Семка** Паўлюк, род; **Шамецька**, род; **Шамка** Аляксей (Алаіз?), род; **Шамка** Іван, род; **Шамка** Фёдар, род; **Шарай**, род.
7. Геаграфічны паказальнік: **Данілавічы**, в.; **Хатляны**, в.
8. НГАБ, ф. 136, воп. 13, нр 1098, k. 7v–9v. (3 аркушы).

[57] Так у дакументе.

9.

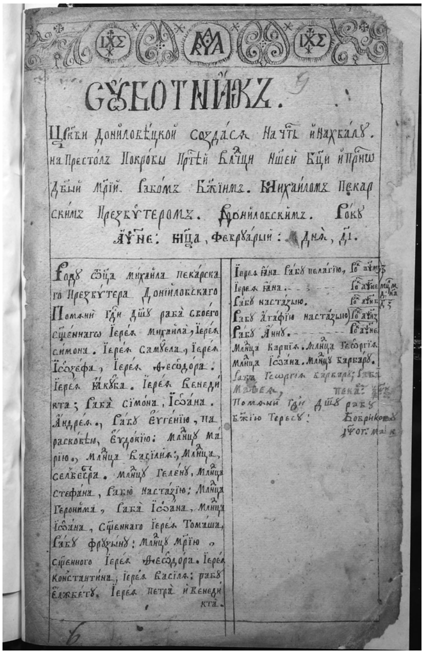

№ 4.

1. **Дзісна**, м., праваслаўны манастыр, царква Уваскрэсення Божага.
2. Полацкае ваяводства.
3. Мёрскі раён Віцебскай вобласці Рэспублікі Беларусь.
4. 1745.03.06 – пач. XIX ст.
5. Арыгінальны загаловак: „Синодикъ[58] м(о)н(а)*с*т(ы)рѧ бл(а)гочестиваго Дисеньскаго Воскр(е)*с*(е)ніѧ Х(ри)*с*(то)ва ц(е)ркви. Преписасѧ годѵ ҂аѱме (1745) ма*р*та ѕ (6)".
6. Асабовы паказальнік: 6.1. Агульная частка: цары і царыцы [расійскай дынастыі Раманавых], князі і княгіні [раздзел незапоўнены], канстанцінопальскія патрыярхі [раздзел незапоўнены], маскоўскія патрыярхі, кіеўскія мітрапаліты, архіепіскапы, епіскапы, архімандрыты, ігумены, іераманахі, іерадыяканы, манахі, манахіні. 6.2. **Алавяшка** Ян, полацкі мешчанін, род; **Аляшкевіч** Мяфодзій, дзісенскі ігумен, род; **Балабанаў** Аляксей Кузьміч, палкоўнік; **Балбекава** Ганна, пані, род; **Барадуліч** Цімафей, дзісенскі бурмістр, род; **Бардзіна** Алена, дзісенская мяшчанка, род; **Бухал** Васіль, пан, полацкі мешчанін, род; **Высоцкі**, род; **Гарбуз** Мікалай, род; **Гласка** Афанасій, дзісенскі ігумен, род; **Глябковіч** Іасаф, іераманах, род; **Горбаў** Іван Сцяпанавіч, генерал расійскіх войскаў, род; **Дубіна** Іван, пан, род; **Дурноў** Ігнат Яўстаф'евіч, капітан, род;

[58] У тэксце памылкова Синоникъ.

Жардзецкі Антон, пан род; **Жахоўскі** Тэадор, пан, род; **Закрэўскі** Тэадор, пан, род; **Зніркевіч** Іраклій, іераманах, род; **Ілініч** Грыгорый, дзісенскі бурмістр, род; **Кадрыцкі** Самуіл, дзісенскі ігумен, род; **Казкевіч** Малахія, магілёўскі бурмістр, род; **Кірылаў** Стэфан, род; **Клімуш**, род; **Клыпа** Гаўрыіл, полацкі (?) мешчанін, род; **Корсак** Юзаф, пан, род; **Кохан** Іпаліт, іераманах, род; **Крывейка** Гаўрыіл, дзісенскі бурмістр, род; **Кулага** Серафіён, іераманах, род; **Люцэйковіч** Марфа, бешанковіцкая мяшчанка, род; **Ляташынскі**, іераманах, род; **Ляўковіч** Арцемій, славетны пан, род; **Маняк** Ян, род (двойчы); **Маняк**, род; **Маркіяновіч** Мелхіседэк, іераманах, род; **Мётла**, род; **Мудры** Стэфан, род; **Нарбут** Ірынарх, іераманах; **Палуян** Герман, дзісенскі намеснік, друйскі ігумен, род; **Палякоў** Іерамія, цвярскі мешчанін, род; **Радкевіч** Міхаіл, пан, род; **Расіцкі**, род; **Савін** Васіль, род; **Спірковіч** Лука, дзісенскі бурмістр, род; **Спірковіч** Стэфан, дзісенскі бурмістр, род; **Уладычкін**, род; **Уляшонак** Аляксей, дзісенскі намеснік, род; **Хелхоўскі** Аляксандр, пан, род; **Цыбольская** Ганна, пані, род; **Чалішчаў** Стэфан Сямёнавіч, род; **Чаравушка** Сільвестр, дзісенскі намеснік, род; **Чаравушка**, род; **Швабоўскі** Феадосій, друйскі ігумен, род; **Шыбайла** Андрэй Сідаравіч, дзісенскі бурмістр, род; **Шыманоўскі** Аляксандр, род; **Якавіцкі** Іван, пан, род; **Якоўнік** Амас, род; **Ясніцкі** Іосіф, дзісенскі ігумен, род; **Яцкевічава** Анастасія, род; **Ячны** Міхал, пан, род.

7. Геаграфічны паказальнік: **Бешанковічы**, м.; **Дзісна**, м.; **Друя**, м.; **Канстанцінопаль***, г.; **Кіеў***, г.; **Магілёў**, г.; **Масква***, г.; **Полацк**, г.; **Пскоў**, г.; **Слабада (Мікалаеўская-)**, в.; **Цвер**, г.

8. VUB, f. 3, nr 2634 (18 аркушаў).

9.

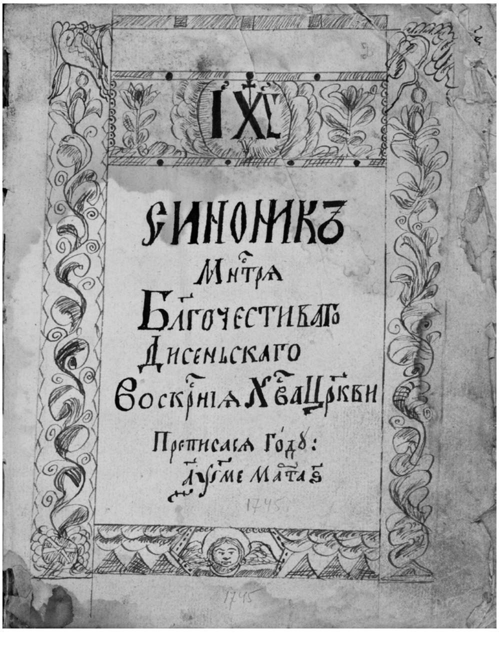

№ 5.

1. **Дзятлавічы**, в., царква Перамянення Божага праваслаўнага манастыра.
2. Навагрудскі павет Навагрудскага ваяводства.
3. Лунінецкі раён Брэсцкай вобласці Рэспублікі Беларусь.
4. 1753.12.17 – XIX ст.
5. Арыгінальны загаловак: „Синодик или Собранїе дүшъ, то есть именъ хр(и)стїанъ православныхъ оусопшихъ въ надеждѣ воскр(е)сенїѧ живота вѣчнагω, обоегω пола, всѧкагω чина, дүховнагω и мїрскагω, милостивых бл(а)годѣтелей и оукладщикωвъ длѧ всегдашнѧгω при безкровной жертвѣ помѧновенїѧ ω ωставленїи грѣхωвъ вы*ш*ше помѧнүтыхъ бл(а)гочестнω преставлшихсѧ рабωвъ Б(о)жїихъ. Въ ц(е)рквѣ Преωбраженїѧ Г(о)*с*(по)днѧ, въ монастирѣ Дѧтеловицкомъ составленъ и написанъ своерүчнимъ трүдомъ іеромонаха Дїонѵсїа Вороновскогω, тоѧжъ обители Дѧтеловицкїѧ игүменомъ. Рокү ҂а҃ѱ҃н҃г (1753) м(е)*с*(я)цѧ декемврїа з҃і (17) днѧ”.
6. Асабовы паказальнік: 6.1. Агульная частка: маскоўскія патрыярхі, цары і царыцы [расійскіх дынастый Рурыкавічаў і Раманавых], кіеўскія мітрапаліты, слуцкія архімандрыты, дзятлавіцкія ігумены, архіепіскапы, епіскапы, архімандрыты, ігумены, іераманахі, іерадыяканы, манахі, манахіні. 6.2. **Ажаркоўскі** Гедэон, дзятлавіцкі ігумен, род; **Ажог** Павел, род; **Азерскі** Сілуян, дзятлавіцкі ігумен, род; **Алайкевіч** Іосіф, іераманах, род; **Андзаровіч** Мірон, пан, магілёўскі райца, род; **Арлова-Часменская** Ганна Аляксееўна, графіня; **Асманіцкі** Алімпій, дзятлавіцкі намеснік, род; **Базілевіч** (**Васілевіч**) Юстын, белгарадскі мітрапаліт, род; **Бальніцкі** Якім, іерадыякан, слуцкі (?) свята-траецкі паслушнік, род; **Бандаўскі** Захар, род; **Барэніцкі** Іосіф, іераманах, род; **Белавус** Якім, род; **Бесан** Іван, род; **Бесан** Лаўрэн, род; **Бесанаўна** Агаф'я, давыд-гарадоцкая мяшчанка, род; **Бесанаўна** Ганна, давыд-гарадоцкая мяшчанка, род (двойчы); **Бесанаўна** Феадосія, давыд-гарадоцкая мяшчанка, род; **Бічоўскі** Хрысанф, іераманах, род; **Бічык** Пётр, род; **Бразіна** Пётр, дзятлавіцкі войт, род; **Бранцэвіч** Міхаіл, род; **Бруцкі** Пахомій, манах, дзятлавіцкі паслушнік, род; **Бувайла** Мялецій, дзятлавіцкі ігумен, род; **Бункевіч** Лявонцій, дзятлавіцкі намеснік, род; **Бурмака** Зіновій, род; **Бурэйка**, род; **Буткевіч** Іпаліт, дзятлавіцкі духаўнік, род; **Бушыл** Рыгор, род; **Ва[...]сенскі** Генадзь, кіева-пячэрскі старац, род; **Валчанскі** Павел, слуцкі архімандрыт; **Валькевіч** (**Влакевіч**) Засіма, кіева-пячэрскі архімандрыт, род; **Валькевіч** Засіма, каіева-пячэрскі старац, род; **Валькевіч** Сільвестр, дзятлавіцкі намеснік, род; **Валянскі** Іосіф, іерадыякан, кіева-пячэрскі паслушнік, род; **Вараноўскі** Дзіянісій, дзятлавіцкі ігумен, род (двойчы); **Васілеўскі** Фёдар, дзятлавіцкі паслушнік, род; **Велічковіч** Карыён, пінскі ігумен, род; **Вуяхевіч** Мялецій, кіева-пячэрскі архімандрыт, род; **Вярбіцкі** Тарасій, кірылаўскі і кіева-брацкі архімандрыт; **Галавач**, род; **Галеўскі** Ілья, іераманах, род; **Гапановіч** Павел, пан, род; **Гербат**, пан, род; **Гопта** Антон, род; **Гопта** Раман, род; **Граноўскі**, род; **Грэчка** Міхаіл, род; **Дашкевіч** Іван, пан, род; **Дзёртка** Фама, пан, род; **Дзёртка** Феадосій, грозаўскі ігумен, род; **Дзянісевіч** Іваніха Ефрасіння, род; **Долмат** Канстанцін, род; **Драздовіч** Антоній, пан, род; **Дрозд** Яўхім, род; **Дубіна** Іеранім, кіева-пячэрскі „начальнік”, род; **Дубінскі** Іван, ніжагародскі епіскап, род;

Дубішына Марыя, давыд-гарадоцкая мяшчанка, род; **Дунаеўскі** Руф, дзятлавіцкі ігумен, род; **Ждановіч** Феадосій, ієрадыякан, дзятлавіцкі паслушнік, род; **Жучыха** Малання, род; **Жылянскі** Акакій, ієрадыякан, дзятлавіцкі паслушнік, род; **Завадоўскі** Мартырый, іераманах, род; **Зайчыха** Юстына, род; **Звярака** Юстын, дзятлавіцкі ігумен, род; **Ільніцкі** Мадэст, дзятлавіцкі ігумен, род; **Ісаевіч** Дарафей, дзятлавіцкі ігумен, род; **Кавалевіч** Васіль, род; **Казакевіч** Гермаген, іканапісец, кіева-пячэрскі паслушнік, род; **Казарэзак** Міхал, давыд-гарадоцкі мешчанін, род; **Казачынскі** Міхаіл, слуцкі архімандрыт; **Казлоўскі** Майсей, род; **Калкоўна** Пелагея, род; **Калок** Васіль, род; **Канапацкі** Ігнацій, род; **Канапацкі** Трафім, род; **Кандратовіч** Аўраам, род; **Караліцкі** Іасаф, іераманах, род; **Каралькевіч** Трыфан, ієрадыякан, кіева-пячэрскі паслушнік, род; **Карпаў** Якім, род; **Касцюкевіч** Сімяон, дзятлавіцкі святар, род; **Касцюковіч** Захар, род; **Кацёба** Фёдар, род; **Кашка** Васіль, род; **Кашчыч** Самуіл, пан, род; **Клідзіч** Кірыл, род; **Кляпец** Паісій, кіева-пячэрскі намеснік, род; **Коляр** Барыс Пятровіч; **Кузьмічоў** Фёдар, род; **Кулага** Васіль, род; **Курч** Феадосій, пінскі мешчанін, род; **Лаза** Васіль, род; **Лазарэвіч** Яўстрацій, дзятлавіцкі рызнічы і благачынны, род; **Лапцюх** Раман, род; **Лебядзевіч** Валерыян, іераманах, род; **Ліневіч**, род; **Лісяневіч** Філарэт, кіева-пячэрскі іканапісец, род; **Лобач** Ісахар, манах, кіева-пячэрскі паслушнік, род; **Лойка** Аляксей, тураўскі святар, род; **Любіцкі** Феадосій, пінскі ігумен, род; **Люнкевіч**, пан, род; **Лядніцкі** Лявонцій, пінскі ігумен, род; **Ляніцкі** Варлаам, пскоўскі архіепіскап, род; **Лятун** Рыгор, род; **Ляхаўчонак** Яўстрацій, ієрадыякан, кіева-пячэрскі паслушнік, род; **Мазепа** Марыя, кіева-пячэрская ігуменння, род; **Маразовіч** Дамецыян, пінскі мешчанін, род; **Маркоўскі** Іоў, манах, род; **Марціновіч** Анціпа, дзятлавіцкі паслушнік, іераманах, род; **Масловіч** Яўстафій, пан, род; **Масюра** Іван, род; **Махцей** Кіпрыян, род; **Мельнік** Грыцка, род; **Мельнік** Міхалка, род; **Міслаўскі** Самуіл, кіеўскі мітрапаліт; **Моштылеўна** Пелагея, род; **Мурашка** Агапіт, дзятлавіцкі духаўнік, род (двойчы); **Навумава** Феадосія, давыд-гарадоцкая мяшчанка, род; **Непаўротава** Феадосія, род; **Пакута** Фёдар, род; **Палукошкава** Агаф'я, род; **Палхоўскі** Серапіён, магілёўскі епіскап, род; **Палякоў** Фёдар, іканапісец, род; **Панчанка** Раман, род; **Парэцкі** Дзмітрый, пан, палкоўнік грэнадзерскага палка, род; **Патрабінскі** Манасія, дзятлавіцкі ігумен, род; **Пікоўскі** Васіян, кіева-пячэрскі намеснік, род; **Пілкевіч** Васіль, дзятлавіцкі ігумен, род; **Плебановіч** Феадосій, манах, дзятлавіцкі паслушнік, род; **Прытыцкі** Пафнуцій, іераманах, род; **Пухцевіч** Аўксенцій, устаўнік Пінскага манастыра; **Пятровец** Мацей, давыд-гарадоцкі мешчанін, род; **Пяшчэрны** Якаў, іерасхіманах, род; **Пяшчэрны** Яўстрацій, іераманах, род; **Робуш** Васіль, пан, род; **Савін** (**Савун**), святар, род; **Савіч** Дзмітрый, глухаўскі ігумен; **Сакульскі** Фёдар, дзятлавіцкі паслушнік, род; **Самацієвіч** Кліменцій, пан, род; **Сапкоўскі** Парфеній, смаленскі епіскап, род; **Свірыдаў** Даніл, род; **Сегень** Сямён, род (род); **Семяніцкі**, род; **Семянюк** Павел, род; **Сінкевіч** Якаў, ієрадыякан, дзятлавіцкі паслушнік, род; **Скаток (?)** Рыгор, род; **Снароўскі** Іасаф, дзятлавіцкі ігумен, род; **Стаднік**, род; **Стаднікаў** Міхаіл, род; **Стампкоўскі** Мацей, пан, рэгент Пінскага гродскага суда, род; **Старыцкі** Варнава, кіева-пячэрскі старац, род; **Стральбіцкі** Іона, іераманах, род; **Суманкоўна (?)**, род; **Ссукевічава** Трафімава, пані, род;

Сусла Павел, пінскі мешчанін, род; **Сялецкі** Якаў, пан, род; **Тарасоўскі** Генадзь, кіева-пячэрскі паслушнік, род; **Ткачык** Дзям'ян, давыд-гарадоцкі мешчанін, род (двойчы); **Ткачык** Дзямід, род; **Усовіч** Павел, дзятлавіцкі ігумен, род; **Фларынскі** Кірыл, сеўскі і бранскі епіскап, род; **Харашун** Якаў, род; **Харашэвіч** Юстыніян, іераманах, род; **Харытановіч** Пётр, род; **Харытончык** Стэфан, род; **Хмялеўскі** Васіль, іераманах, род; **Цэбраў** Рыгор, род; **Цюцюра** Рыгор, род; **Чарнавокая** Марыя Якаўлеўна, давыд-гарадоцкая мяшчанка, род; **Чарнавокі** Ерафей, род; **Чарнавокі** Ісідар, род; **Чарнавокі** Мацей, род; **Чарняўскі**, род; **Чэснічак** Афанасій, пінскі мешчанін, род; **Чэснічак** Васіль, пінскі мешчанін, род; **Шамрыла** Іван, род; **Шамрыла** Лявонцій, род; **Шапіцкі** Лука, род; **Шастакова** Марыя, давыд-гарадоцкая мяшчанка, род; **Шмароўскі** Генадзь, іераманах, род; **Шмарчук** Лука, давыд-гарадоцкі мешчанін, род; **Шчарбацкі** Цімафей, кіеўскі мітрапаліт; **Шышка**, род; **Шэнь** Сава, род; **Юркевіч** Іянікій, дзятлавіцкі намеснік, род; **Юхневіч** Якім, святар, род; **Яворскі** Феактыст, дзятлавіцкі ігумен, род; **Янкоўскі** Дзмітрый, пінскі мешчанін, род; **Ярашонак** Сямён, род; **Яроўскі** Мафусаіл, манах, дзятлавіцкі паслушнік, род; **Ясінскі** Варлаам, кіеўскі мітрапаліт, род; **Яцыніч** Казімір, пан, род.

8. Геаграфічны паказальнік: **Белгарад***, г.; **Вільня**, г.; **Глухаў***, г.; **Грозава***, м.; **Давыд-Гарадок**, м.; **Дзятлавічы**, в.; **Кодань**, м.; **Кіеў**, г.; **Лунін**, м.; **Лунінец**, в.; **Магілёў***, г.; **Ніжні Ноўгарад***, г.; **Пінск***, г.; **Пскоў***, г., **Рожаўка**, в. Кіеўскага палка; **Слуцк**, г.; **Смаленск***, г., **Тураў***, м.

8. НГМРБ, кп 494 (41 аркуш).

9.

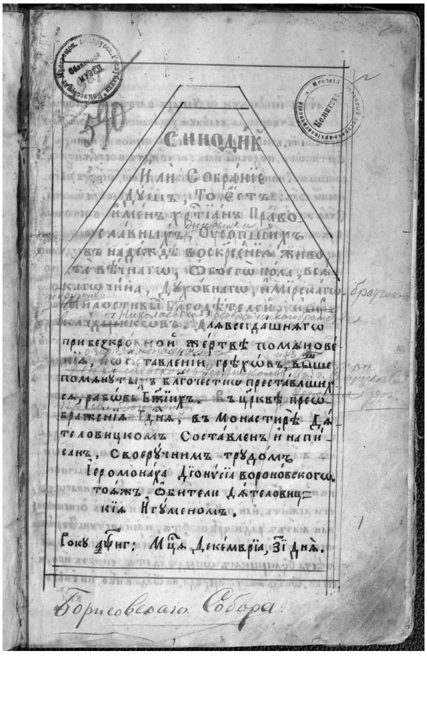

№ 6.

1. **Дукора**, м., уніяцкая царква Св. Пятра і Паўла.
2. Мінскі павет Мінскага ваяводства.
3. Пухавіцкі раён Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь.
4. 1755.09.07 – 1871 г.
5. Арыгінальны загаловак: „Сіæ книга, глаголемаæ Сүбо*т*никъ, належащаæ до ц(е)рков(и) Дүкорске*и* С(вя)тыхъ верховныхъ Ап(о)*с*т(о)лъ Петра и Павла, стараніемъ чрезъ мене, ѿца Стефана Σүщинскаго, през̾битера дүкорскаго, списаныи в рокү ҂а҃ѱ҃н҃е (1755) м(е)с(я)ца септемвріæ з҃ (7) днѧ в день с(вя)таго м(у)ч(е)ника Созонта".
6. Асабовы паказальнік: 6.1. Агульная частка: кіеўскія мітрапаліты, святары царквы. 6.2. **Абрамёнак (Абраменка)**, род; **Абрамчук**, род; **Агінскі**, род; **Алесяевіч**, род; **Алёшка**, род; **Андросаў** Ануш, род; **Байко**, род; **Баравік** Сільвестр, род; **Баравік**, род; **Бараноўскі**, святар, род; **Баркоўскі**, род; **Барташэвіч**, род; **Барысёнак**, род; **Бачыла**, род; **Беланович** Ян, род; **Беліковіч**, род; **Беліновіч**, святар, род; **Біральчык**, род; **Блажко**, род; **Бурак**, род; **Буцкевіч**, род; **Вага**, род; **Валенда** Ціт, род; **Валькевіч**, род; **Вараніцкі**, род; **Варона**, род; **Віннік** Матус, род; **Віннік**, род; **Вужачын** Ярмола, род; **Вужачын**, род; **Вясёлка (Вясёльчын) „Песенька"**, род; **Галубецкі**, род; **Ганчарык** Ілья, род; **Гарбацэвіч**, род; **Гарбач** Амяльян, род; **Гарбачэвіч**, род; **Генцыберус** Андрэй, род; **Гладыш**, род; **Глузд**, род; **Гляцэвіч** Дарафей, род; **Гляцэвіч**, род; **Грынь** Пракоп, род; **Грышан**, род; **Гузік**, род; **Гул**, род; **Дуброўскі** Адам, род; **Жгун**, род (двойчы); **Жданько**, род; **Жораў**, род; **Іванашка**, род; **Ісайчук**, род; **Ісайчык** Анікей, род; **Кавалевіч** Аўдзей, род; **Казлоўскі**, род; **Казырскі**, пан, род; **Калбека „Страх"**, род; **Каляда (Калядзёнак)**, род; **Каляда** Андрэй, род; **Каляда** Барыс, род; **Камлюк**, род; **Карнацкі**, род; **Карнейка**, род; **Катланін** Ісай, род; **Катовіч**, род; **Каток**, род; **Качановіч „Навасільчык"**, род; **Кеда** Андрэй, род; **Кіцель**, род; **Клімантовіч**, святар, род; **Кляеўскі**, святар, род; **Корзун** Сілка, род; **Крайко (Крайчын)**, род; **Крук**, род (двойчы); **Крупскі**, род; **Кудзіновіч**, род; **Кулеша**, род; **Куніцкі**, род; **Кунька**, род (двойчы); **Курневіч**, род (двойчы); **Кутузік**, род; **Лабус**, род (двойчы); **Лапата**, род; **Лапатка „Каза"** Самсон, род; **Лапатка** Аніська, род; **Лапеніца** Ілья, род; **Лукашонак**, род; **Лысак** Сяргей, род; **Людчык**, род; **Лявіцкі**, род; **Лявонаў**, род; **Ляпешка** Хведар, род; **Ляпешка**, старац, род; **Мазоўка „Батура"**, род; **Мазоўка „Шашаль"** Клім, род; **Мазоўка „Яўсеяўчык"**, род; **Мазоўка** Ананія, род; **Мазоўка** Майсей, род; **Мазоўка** Пахом, род; **Мазоўка** Піліп, род; **Мазоўка** Стэфан, род; **Мазоўка**, род; **Мануйла**, род; **Маркевіч „Шчэрба"**, род; **Маркевіч**, род; **Мацкевіч**, род; **Мацяш (Мацяшын)**, род; **Мельнік „Дзіравы"**, род; **Мельнік „Шкарапа"**, род; **Мікуліч**, святар, род; **Мікульчык**, род; **Міцюша**, род; **Мялечка**, род; **Набойчык**, род; **Ніканчык**, род; **Оштарп**, род; **Палуян „Свістун"**, род; **Пальчэўскі**, святар, род; **Пастух**, род; **Пікулік**, род; **Пілієўскі** Марк, святар, род; **Пісар**, род; **Піскун** Сілка, род; **Піскун** Хведар, род; **Піскун**, род (двойчы); **Пляскач**, род; **Прахарчук**, род; **Птушка (Птушчын)**, род; **Пякарскі**, святар, род; **Рабчонак** Савасцей,

род; **Размысловіч**, род; **Рак** Яўсей, род; **Рак**, род; **Ракуць**, род; **Раманік**, род; **Расолька** Архіп, род; **Расолька**, род (двойчы); **Рачко**, род; **Рогаў** Кандрат, род; **Рыжкоў** Мікіта, род; **Савіцкі** Міхал, мельнік, род; **Сарока (Сарочын)**, род; **Сасіноўскі**, святар, род; **Свістун** Лявон, род; **Свісцёлка**, род; **Сенька** Несцер, род; **Скарабагаты „Засулька"**, род; **Скуйбеда**, род; **Снечка** Мікіта, род; **Станкевіч**, пан, род; **Страх**, род; **Строц**, род; **Супрановіч**, род; **Сушчынскі**, святар, род; **Сямашка**, род; **Сяменьчык** Супрон, род; **Сяменьчык** Сымон, род; **Сяменьчык**, род; **Сяньчук** Логвін, род; **Таўкач „Курдупель"**, род; **Таўкач**, род; **Трапашка**, род (двойчы); **Тылькіч**, род; **Федарынчык**, род; **Хазянін**, род; **Халамура**, род; **Хальбіч „Хілька"**, род; **Харкевіч „Бітус"**, род; **Хурсік**, род (двойчы); **Цесля** Гаўрыла, род; **Цярэшка**, род; **Чарвяк** Кірык, род; **Чуганс (Чыкан?)**, род; **Чуліцкі**, род; **Чыкан**, род; **Чэрап** Рыгор, род; **Шалай**, род; **Шалюшка**, род; **Шахоцька**, род; **Швек (Свек)**, род; **Шлапак**, род; **Шопа**, род; **Шчакіда „Юшчын"**, род; **Шчэрба**, род; **Шыкуць**, род; **Шылай**, род (двойчы); **Шэпель (Шапаль?)**, род; **Якубоўскі**, род; **Ярашэўскі**, род (двойчы); **Яськовіч**, род; **Ячнік**, род.

7. Геаграфічны паказальнік: **Азярычына**, в.; **Блонь**, м.; **Вільня**, г.; **Глебкавічы**, в.; **Глуск**, м.; **Дукарка**, в.; **Дукора**, м.; **Зазер'е**, в.; **Караваева**, в.; **Кіеў***, г.; **Клінок**, в.; **Кукалеўка**, в.; **Кулікі**, в.; **Лепель**, г.; **Лешніца**, в.; **Матарова**, в.; **Міхалевічы**, в.; **Плесневічы (?)**, в.; **Пяскі**, в.; **Раўнаполле**, в.; **Русь***, зямля; **Такарня**, в.; **Турэц**, в.; **Хазянінкі**, в.; **Харавічы**, в.

8. НГАБ, ф. 126, воп. 1, спр. 114 (39 аркушаў).

9.

№ 7.

1. **Жыровічы**, м., уніяцкі манастыр Успення Багародзіцы.
2. Слонімскі павет Навагрудскага ваяводства.
3. Слонімскі раён Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь.
4. 1710-я – 1763 г.
5. Арыгінальны загаловак адсутнічае.
6. і 7. Апісанне: Гильтебрандт П., *Рукописное отделение …*, s. 51–52; Ф.Н. Добрянский, *Описание рукописей …*, s. 187–191.
8. LMAVB, rs. f. 19, nr 91.

№ 8.

1. **Зубачы**, м. уніяцкая царква Св. Тройцы, Пакроваў Багародзіцы і Св. Пятра і Паўла (патройны тытул).
2. Брэсцкі павет Брэсцкага ваяводства.
3. Гайнаўскі павет Падляшскага ваяводства Рэспублікі Польшча.
4. 1683.02.09 – пач. XIX ст.
5. Арыгінальны загаловак: „Сүботъникъ сирѣчь поми*н*никъ ц(е)ркви Зүбацкои. Рокү ҂а҃х҃п҃г (1683) м(е)*с*(я)ца февралѧ днѧ ѳ҃ (9). По згорѣню ц(е)ркви в Зүбача*х*, котораѧ згорѣла м(е)*с*(я)ца іюнѧ днѧ к҃в (22) ро*к*(у) ҂а҃х҃п҃в (1682) зо всѣми апаратами и ѡбразами, толко еднү Ѱалтыръ выратовано и звоновъ три”.
6. Асабовы паказальнік: 6.1. Агульная частка: мітрапаліты кіеўскія і Усёй Русі, епіскапы ўладзімірскія, епіскапы ўладзімірска-брэсцкія, слуцкія князі Алелькавічы, драгічынскія архімандрыты, ігумены, манахі і манахіні. 6.2. **Абрамовіч**, род; **Адзінцэвіч**, род; **Александровіч**, пан, род; **Алядоўскі (Галядоўскі)**, святар, род; **Асавіцкі**, род; **Астроўскі** Крыштаф; **Бабарыка (Бабарыч)**, род; **Бабашэвіч**, род; **Багавольскі** Данііл, святар, род; **Багавольскі** Лук'ян, бельскі пратапоп, род; **Багуслаўскі** Ян; **Бакачэвіч**, род; **Банадысевіч (Банадысюк)**, род; **Баравік**, род; **Барысовіч**, род; **Богуш** (у дзявоцтве **Сангушка**) Фядора, княгіня, род; **Бокі (?)**, род; **Брылевіч**, род; **Бубік**, род; **Бурачыш**, род; **Бяльковіч** Стэфан, высоцкі войт; **Бярозаўскі (Бжазоўскі)** Канстанцін; **Бярэйша**, род; **Вайтковіч**, род; **Венгрын** Павел; **Война-Грычынавіч**, пан, род; **Вяльбут** Вацлаў, пан, род; **Ганцэвіч** Іван, святар; **Ганцэвіч** Мацей, святар; **Гарасімчук** Марына; **Гарылка**, род; **Гатавіцкі**, святар, род; **Голуб**, род; **Госцкі** Багдан Сенькавіч, пан, род; **Грышчонак**, род; **Гусарэвіч**, род; **Дземянюк**, род; **Дзенга** Яўстах; **Дразына (?)** Парфен, род; **Духноўская** Ганна, жонка святара; **Духноўская** Сафія; **Духноўскі** Гаўрыіл, драгічынскі пратапоп; **Духноўскі** Іосіф, святар; **Духноўскі**, святар, род; **Елавіцкая** Юстына, жонка брэсцкага ваяводы, род; **Ждан**, род; **Забруднік**, род; **Івацэвіч**, род; **Кавалевіч**, род; **Кавальскі** Аляксей, сын святара; **Кавальскі** Антон, сын святара; **Кавальскі** Павел, святар; **Казак**, род; **Калабуновіч**, род; **Калядзіч**, род; **Канахоўскі**, род; **Карныцэвіч**, род; **Касінскі**, род; **Касоўскі**, род; **Касцюшэвіч** Іван; **Касцярэвіч „Хіхлач”** Арцём, род; **Класовіч** Войцех, ксёндз, мілейчыцкі

пробашч, варшаўскі канонік; **Клочка**, род; **Кныр** Іосіф, святар, род; **Кошкал**, род; **Краўцэвіч**, род; **Круглей**, род; **Кузырка** Карнілій; **Кунковіч (?)**, род; **Лабкун**, род; **Лагвіновіч**, род; **Лазаровіч**, святар, род; **Лапаткевіч (Лапаткеўскі?)** Амяльян; **Ложка (Ложчын, Ложчыч)**, род; **Лясковіч**, род; **Ляснічы** Цішка, род; **Ляшковіч**, род; **Маліеўскі**, святар, род; **Мароз** Паланея; **Мароз** Ян, шляхетны пан, род; **Мікалайчук**, род; **Місковіч**, род; **Млоцкі** Андрэй, пан; **Муховіч**, род; **Нурынскі** Войцех, ксёндз, мілейчыцкі каад'ютар; **Палівода**, род; **Палчэўскі** Міхаіл, святар, род; **Палчэўскі**, святар, род; **Пацыноўскі** Мікалай; **Пачуйка**, род (двойчы); **Песак**, род; **Песаховіч (Раманюк)**, род; **Петрыкоўскі** Васіль, святар; **Пятручык „Будчын"**, род; **Радзівіл**, князь, род; **Ракуць** Марцін; **Рубальцэвіч**, род; **Салтаноўскі**, святар, род; **Сарока**, род; **Сарочыц**, род; **Сахачковец**, род; **Себуновіч (?)**, род; **Сезік**, род; **Семянюк**, род; **Сергіевіч**, род (тройчы); **Сінская** (у дзявоцтве **Класовіч**) Тэрэза; **Скіпораў**, пан, род; **Смаленскі (Стома-)** Павел, святар, род; **Смаленскі (Стома-)** Самуіл, драгічынскі пратапоп, род; **Смаленскі**, род; **Сучок**, род; **Траян**, род; **Тур**, пан; **Турук**, род; **Хацковіч**, род (двойчы); **Хведароўскі**, род; **Хілінская** Марыя, жонка святара; **Хілінскі** Павел, брэсцкі возны, род; **Хомін (?)**, род; **Храбковіч**, род; **Чарніцкі**, род; **Чарняковіч**, род (двойчы); **Чулак**, род; **Чыжык**, род; **Чыжэўскі**, род; **Шавец (?)**, род; **Шастаковіч**, род; **Юзва**, род; **Юрчонак (Юрчанка)**, род; **Юхімовіч**, род; **Яблонскі** Іван, святар, род; **Янух** Іван; **Яцкавіч**, род;

7. Геаграфічны паказальнік: **Белкі**, в.; **Бельск**, г.; **Бобрая (Баброўка?)**, в.; **Боцькі**, м.; **Брэст***, г.; **Варшава***, г.; **Воінь**, в.; **Волька (Вулька)**, в.; **Высокае**, м.; **Вычолкі**, в.; **Вярховічы**, в.; **Гошча**, м.; **Грузка**, в.; **Добрынь**, в.; **Драгічын**, г.; **Дубічы**, в.; **Забалацце**, в.; **Зубачы**, м.; **Камянец**, м.; **Карніца**, в.; **Кіеў***, г.; **Кляшчэлі**, м.; **Літва**, зямля; **Лумна**, в.; **Новае Бярозава**, в.; **Макалеі (?)**, в.; **Мілейчыцы**, м.; **Мутная (?)**, в.; **Паўлава**, в.; **Полаўцы**, в.; **Пужычы**, в.; **Рагачы**, в.; **Расна**, м.; **Русь***, зямля; **Слуцк***, г.; **Сямяцічы**, м.; **Трасцяніца**, в.; **Тумін**, в.; **Тураўшчына**, в.; **Уладзімір***, г.; **Хусічы (?)**, в.; **Чарнаўчыцы**, м.; **Чарэмха**, в.; **Шкопы**, в., **Янцэвічы**, в.

8. НГМРБ, кп 466 (41 аркуш).

9.

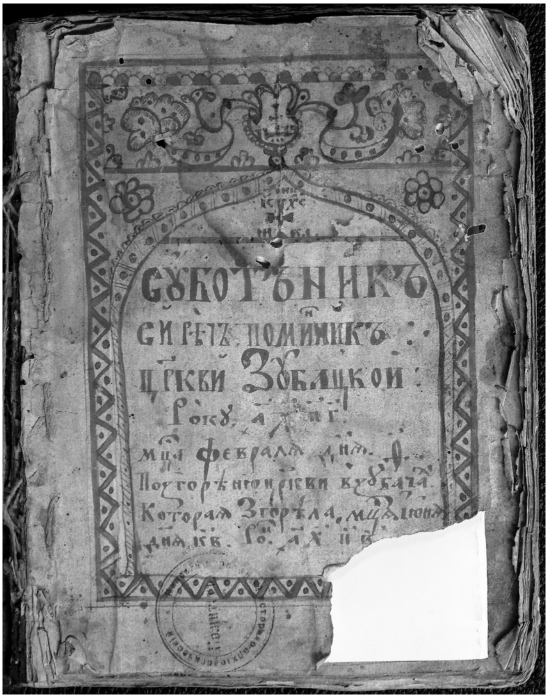

№ 9.

1. **Перавалока**, в. уніяцкая царква Арханёла Міхала.
2. Слонімскі павет Навагрудскага ваяводства.
3. Слонімскі раён Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь.
4. 1663.02.24 – 1838 г.
5. Арыгінальны загаловак: „Сиꙗ книга, гл(аго)лемаꙗ Сүботникъ, надана е*ст* до ц(е)ркви Переволо*ц*кое заложенꙗ С(вя)того Архагг(е)ла Михайла пре*з* парафиано*в* тоеи *ж* ц(е)ркви Андреꙗ Прокоповича, войта на то*т* ча*с* бүдүчого переволоцкого, и Федора Богдановича. А за ѡ*т*ца их д(у)ховного Киприана Черникевича, пр(езвитера) п(е)р(еволоцкого), при державѣ великаго королꙗ по*л*ско*г*(о) Іѡана Казимира, и пастыра н(а)шого Преос(вя)щенного архиеп(и)*с*(ко)па поло*ц*кого Гаврыила Колꙗды. В лѣто ѿ созданіа мира <…>[59], а ѿ воплощеніа С(ы)на Божиа ҂а҃х҃ѯ҃г (1663) м(еся)ца феврүаріа к҃д (24) днꙗ".
6. Асабовы паказальнік: 6.1. Агульная частка: рымскія папы, патрыярхі, цары і царыцы, князі і княгіні, мітрапаліты і епіскапы, святары і манахі. Уніяцкія мітрапаліты кіеўскія, галіцкія і Ўсёй Русі. 6.2. **Адамовіч** Алена; **Акулевіч**, род (тройчы); **Андрэеў**, род; **Аравінка** Антон; **Багдановіч** Фёдар, род; **Багдановіч** Фёдар; **Баярчык**, род; **Богдан**, род (двойчы); **Бубен**, род; **Былыка** Лукаш, род;

[59] У тэксце: „лакуна".

Быцька, род (двойчы); **Валонька** Ян, род; **Велчанята** Сымон, род; **Вялькевіч**, род; **Галгуць**, род; **Галоўка** Лаўрын, род; **Гамаліцкі** Адам, слонімскі пратапоп; **Ганчарык** (**Масальскі**), род; **Гасціловіч** Васіль, род; **Гасціловіч** Сава, род; **Гіранята** Сазон, род; **Глебка** Настасся; **Градзеніч** Мікіта, род; **Грушэўскі** Якуб, род; **Грыцук** Ефрасіння (?); **Грыцэвіч** Іван, род; **Грыцэвіч** Іосіф, род; **Грыцэвіч** Несцер, род; **Грыцэвіч** Сямён, род; **Грыцэвіч**, род; **Давідзёнак**, род; **Давыдзёнак**; **Давыдзік**, род; **Дамановіч**, род; **Даніловіч**, род (тройчы); **Дарагініч** Васіль, род; **Дзеканіцкі**, падляшскі пратапоп, род; **Дзем'яновіч** Ждан, род; **Дзем'яновіч** Рыгор, род; **Дзем'яновіч** Тамаш; **Дружанята**, род; **Есьман**, род; **Жахоўскі** Кіпрыян, полацкі архіепіскап; **Жыдкевіч „Мачкавы"**, род; **Жыдкевіч „Парымонаў"**, род; **Жыдкевіч** Аляксей, род; **Жыдкевіч** Андрэй; **Жыдкевіч** Вася; **Жыдкевіч** Гаўрыіл, род (двойчы); **Жыдкевіч** Лазар, род; **Жыдкевіч** Самуіл, род; **Заляціла**, пан; **Зелянеўскі**, род (двойчы); **Ігнатовіч** Васіль, род; **Ігнатовіч** Лявон, род; **Ігнатовіч** Рыгор, пан, род; **Ігнатовіч** Тадэвуш, род; **Ількоўскі** Ян, слонімскі пратапоп; **Календа** (**Каляда**) Гаўрыіл, полацкі архіепіскап; **Калінкевіч**, род (двойчы); **Калышка** Яраш, пан, род; **Камяк** Марцін, род; **Канановіч** Ананія, род; **Канановіч** Паўлюк, **Канановіч** Супрун; **Канюшак** Стэфан, род; **Кармазын**, род (двойчы); **Карнейчык** Павел, род; **Карпач**, род; **Касяновіч**, род (двойчы); **Катчанята** Даніла, род; **Кваснінскі-Злоты** Андрэй, пінска-тураўскі епіскап; **Клімовіч** Іван, род; **Кот**, род; **Кохан** Фёдар, род; **Краскевіч** Іосіф, род; **Крупка** Ян; **Крупка**, род; **Кунцэвіч** Ян, дзявяткавіцкі святар, род; **Купрыянік**, род; **Курыловіч** Васіль, род; **Кярдоцька** Трахім, род; **Лапка** Ян, род; **Лапка**, род (тройчы); **Лаўруціч** Антон, род; **Лаўруціч** Гаўрыіл, род; **Лаўруціч** Грышка, род; **Лаўруціч** Ян, род; **Леўчык** Ігнат, род; **Леўчык**, род; **Ліхач** Трафім, род; **Лобан** Афанасій, род; **Лукашэвіч** Іван, род; **Лукашэвіч** Міхал, род; **Лукашэвіч** Раіна, род; **Лукашэвіч** Сымон, род; **Лукашэвіч**, род; **Лысакоўскі** Кандрат, род; **Лысоўскі**, род (двойчы); **Лявонік**, род (двойчы); **Ляўкевіч** Андрэй; **Ляўковіч** Кур'ян, род; **Малішэўскі** Якуб, род; **Мандрык**, род; **Манец** Дзяніс; **Мараўчыч** Міхал, род; **Марушэўскі**, дзявяткавіцкі святар; **Масальскі**, род (гл. таксама **Ганчарык**); **Маслейка** Раман, род; **Маслейка** Якаў, род; **Масляковіч** Данііл, род; **Маслянковіч**, род; **Меляшкевіч** Гаўрыіл, род; **Мікулянята** Пратас, род; **Міхна**, род; **Мялешка** Людвіка; **Навіцкі** Канстанцін; **Навіцкі**, сялецкі святар, падляшскі пратапоп, род; **Нараговіч** „Карасік" Раман, род; **Нестаровіч** Дамінік, род; **Нестаровіч** Ян, род; **Нестаровіч**, губернатар, род; **Паўшкевіч** Макар, род; **Пацей** Ян Міхал, уладімірска-брэсцкі епіскап; **Петруковіч**, род; **Піскун** Васіль, род; **Пішчукевіч** Андрэй, род; **Пішчыкевіч**, род; **Пракаповіч** Андрэй, теравалоцкі войт, род; **Пранцэвіч** „Манюк" Сямён, род; **Пузыновіч**, род (двойчы); **Пянкевіч** Сымон, род; **Радзівонік**, род; **Радзюкевіч** Грышка Ісаевіч, род; **Радзюкевіч** Даніла, род; **Радзюкевіч** Яўхута, род; **Ражок**, род; **Ракуць** Дар'я, род; **Ракуць**, род; **Рамановіч** Павел, род; **Раманоўскі**, род; **Раманоўскі**, род; **Расінскі**, род; **Расол**, род; **Рацэвіч** Фёдар, род; **Рашчынкевіч**, род; **Руткоўскі**, род; **Сабалеўскі**, род; **Савіч „Буры"**, род; **Савіч** Макар, род; **Савіч**, род (тройчы); **Сазановіч** Андрэй, род; **Саламеевіч** Грышка, род; **Саламеевіч** Марцін, род; **Салаўевіч** Якуб; **Саломка** Марцін, род; **Свірыдовіч**, род; **Сегень** Пракоп, род; **Сідарэвіч**,

род; **Скірскі** (?) Гаўрыіл, пан, род; **Скурат** Навум, род (двойчы); **Скурат** Сымон, род; **Скурат** Ян, род; **Слізянкевіч** Яўхім, род; **Снітка (Снітчыч)** Міхалка, род; **Снітчыч** Пармон, род; **Снітчыч** Рыгор; **Снітчыч** Яўхім, род; **Сымановіч** Ждан, род; **Сяцкевіч**, святар, род; **Трахімовіч „Кіслуноў"** Ілля, род; **Трахімовіч** Панас, род; **Трахімовіч** Пётр, род; **Трахімовіч** Пракоп, род; **Трахімовіч** Цімафей, род; **Труш** Міхаіл, пераволоцкі святар, род; **Труш** Філон, род; **Феадаровіч** Кіпрыян, род; **Федаровіч** Андрэй, род; **Федзюкевіч** Міхал, род; **Федзюкевіч** Сазон, род; **Філітовіч „Грышанаў"**, род; **Філітовіч** Дзмітрый, род; **Філітовіч** Марцін, род; **Філітовіч** Рыгор, род; **Філітовіч**, род; **Халмоўскі** Андрэй, святар; **Харка**, род; **Харытановіч** Якім, род; **Харытонік**, род; **Хіхлуша**, род; **Хрэшчык** Стэфан, род; **Чарнікевіч** Кіпрыян, пераволоцкі святар; **Чыж** Анастасся; **Шарак** Стэфан, род; **Шнетэль** (**Шнетля**) Бярнат, пан; **Шпока** Ждан, род; **Шурыхна** (?) **„Парымонаў"**, род; **Эльяшэвіч** Ганна; **Южык** Мікалай, род; **Ян Казімір**, кароль; **Яновіч** Пётр, род; **Ярмоліч** Андрэй, род; **Яроцкі**, род; **Яскевіч** Курыла, род; **Яскевіч** Яўхута, род; **Яўхута**, род; **Яўхуціч** Якуб, род; **Яцэвіч** Васіль, род; **Яцэвіч** Міхаіл, род; **Яцэвіч** Пётр, род; **Яцэвіч** Фёдар, род.

7. Геаграфічны паказальнік: **Блізная**, в.; **Боркі**, в.; **Варанілавічы**, в.; **Вострава**, в.; **Дзявяткавічы**, м.; **Засімавічы**, в.; **Кракотка Вялікая**, в.; **Кракотка Малая**, в.; **Лапухова**, в.; **Лісавічы**, в.; **Любішчыцы**, в.; **Падляшша***, зямля; **Пераволока**, в.; **Пінск***, г.; **Полацк***, г.; **Сасноўка**, в.; **Слонім***, г.; **Смаўжы**, в.; **Сялец**, м. Брэсцкага пав.; **Сялявічы**, в.; **Тураў***, м.; **Хмяльніца**, в.; **Юндзілы**, в.

8. ІР НБУ, ф. 301, нр 566Л (73 аркушы).

9.

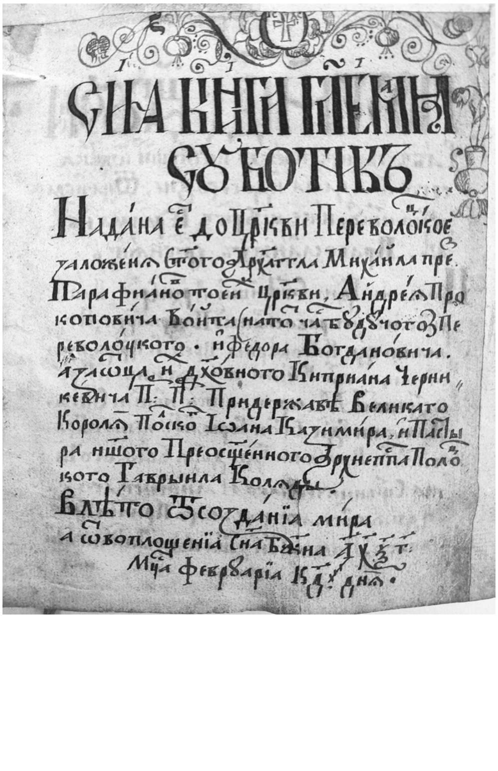

№ 10.

1. **Слуцк**, г., прадмесце Востраў, праваслаўная царква Св. Канстанціна і Алены.
2. Навагрудскі павет Навагрудскага ваяводства.
3. Слуцкі раён Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь.
4. 1740-я гг. – пач. XIX ст.
5. Арыгінальны загаловак: „Во сл[аву] С(вя)тыя Ед[иносущ]ныя Живона[чалныя] и нераздѣ*ли*мыя Тр(ои)цы, [Отца] и С(ы)на и С(вя)того Дү[ха]. Бл(а)гословенїем и [тщанием] в Б(о)гү превелебнаго [ѡтца] Їѡсифа Дроздови[ча] […] ц(е)ркви Ѡстровскои [Констан]тына и Елены. Начатся сеи Ѕын[одик] писатися в лѣ[то отъ] Рождества Х[ристова …] мѣсеца […] двадцать […] д[ня]. А коштомъ Ѳеѡдора, мещанина, братъчика ц(е)ркви Ѡстро*в*скои бүдүчаго".
6. Асабовы паказальнік: 6.1. Агульная частка: канстанцінопальскія патрыярхі, мітрапаліты, князі, епіскапы, архімандрыты, ігумены, святары, дыяканы, манахі, манахіні. 6.2. **Алелькавіч**, князь, род; **Аліхвяровіч** Іван, род; **Альгерд (Дзмітрый)**, вялікі князь літоўскі; **Амяльяніха** Марыя, род; **Андраевіч** Кандрат, род; **Бавура** Рыгор, востраўскі мешчанін, род; **Бацкаловіч** Гервасій, род; **Бацкаловіч** Дзям'ян, востраўскі мешчанін, род; **Бацкаловіч** Прохар, востраўскі мешчанін, род; **Бушэнка** Яфрэм, род; **Васілевіч** Фёдар, востраўскі мешчанін, род; **Вераб'ёўна** Агаф'я, род; **Верабей** Якім; **Гладкі**, род; **Гладкі** Кандрат, востраўскі мешчанін, род; **Драздовіч** Іосіф, святар царквы Св. Канстанціна і Алены; **Жданковіч** Арцемій, род; **Зіновіч** Лявонцій, род; **Зіновіч** Самуіл, востраўскі мешчанін, род; **Каток** Цімафей Мікіціч, род; **Ларывончык**, род; **Лупу** Марыя, княгіня, род; **Лявошкаў** Герман, род; **Макарэвіч** Андрэй, род; **Макарэвіч** Рыгор, род; **Матковіч** Нікіфар, востраўскі мешчанін, род; **Нікіфаровічаўна** Ганна, род; **Панкратовіч**, род; **Пракопавая** Драздоўна Юльяна, род; **Пятровіч** Яўстрат, востраўскі мешчанін, род; **Рамановіч** Андрэй, востраўскі мешчанін, род; **Рамановіч** Парфен, род; **Руцай** Васіль, род; **Сідаровічава** Ганна, слуцкая мяшчанка, род; **Хілкевіч** Васіль, востраўскі мешчанін, род; **Царыкава** Рыгорава, род; **Царыковіч** Ерафей, востраўскі мешчанін, братчык, род; **Цітковіч** Гаўрыіл, востраўскі мешчанін, род; **Шабалінаўка** Матрона, род; **Шахлевіч** Нікіфар, род; **Шымановічыха** Агаф'я, слуцкая мяшчанка, род; **Юркевіч** Георгій, род; **Юркевіч** Іван, род; **Юркевіч** Рыгор, род; **Юркевіч** Сімяон, род; **Юркевіч** Улас, род; **Якімовіч** Іосіф, вікары саборнай царквы Успення Багародзіцы ў г. Слуцку, род; **Якімовіч** Кацярына, род.
7. Геаграфічны паказальнік: **Востраў**, прадмесце г. Слуцка; **Кіеў**, г.; **Слуцк**, г.
8. НГМРБ, кп 489 (22 аркушы).

9.

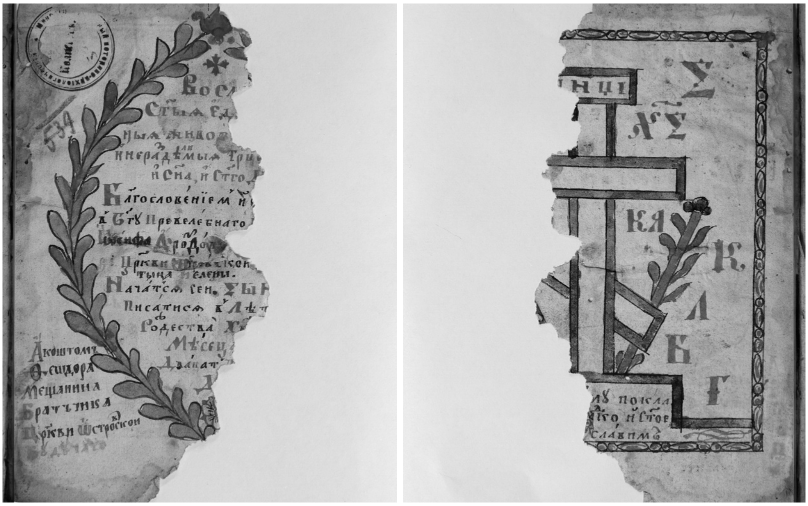

№ 11.

1. **Слуцк**, г., прадмесце Трайчаны, праваслаўны манастыр Св. Тройцы.
2. Навагрудскі павет Навагрудскага ваяводства.
3. Слуцкі раён Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь.
4. 1637 г. – пачатак XVIII стст.
5. Арыгінальны загаловак: „Се есть помиником манастыря С(вя)тыя Живонача(л)ныа Троица в б(о)госпасаемо(м)градѣ Слуцку".
6. 7. Апісанне: Ластоўскі В., *Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі…*, s. 487–489; М. Нікалаеў, *Палата кнігапісная…*, s. 77–78; Н.А. Кобяк, Н.А. Морозова, А.А.Турилов, *Кириллические рукописные книги XV–XIX вв…*, s. 62–64.
8. LMAVB, rs. f. 21, nr 799.

№ 12.

1. **Слуцк**, г., прадмесце Трайчаны, праваслаўны манастыр Св. Тройцы
2. Навагрудскі павет Навагрудскага ваяводства.
3. Слуцкі раён Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь.
4. Паміж 1718 і 1730[60] – пач. XIX ст.
5. Арыгінальны загаловак: „СѴНОѰИΣЪ во бл(а)гочестивой вѣрѣ преставлшихъсѧ".
6. Асабовы паказальнік: 6.1. Агульная частка: кіеўскія мітрапаліты і архіепіскапы, чарнігаўскія архіепіскапы, магілёўскія архіепіскапы, луцкія

[60] Дата стварэння памянніка вылічана паводле ўпісання імёнаў кіеўскіх мітрапалітаў. Адным і тым жа почыркам унесены імёны мітрапалітаў з канца X ст. да Іасафа Кракоўскага, які памёр у 1718 г. (у памянніку памылкова 1717). Імя наступнага мітрапаліта Варлаама Ванатовіча занатавана іншым почыркам з дапіскай, што ён быў пераведзены на іншую кафедру ў 1730 г.

епіскапы, пераяслаўскія і барыспольскія епіскапы, цары і царыцы [расійскіх дынастый Рурыкавічаў і Раманавых], слуцкія архімандрыты, кіева-пячэрскія архімандрыты, віленскія архімандрыты, ігумены, іераманахі, іерадыяканы, манахі, манахіні, вандроўныя людзі, паслушнікі, падданыя слуцкіх архімандрытаў. 6.2. **Абрамовіч** Ісайя, пан, род; **Агінскі** Аляксандр, троцкі кашталян, род; **Алелька** Георгій Сімяонавіч, слуцкі князь, род; **Аніхімоўскі**, іераманах, род; **Астрожскі** Канстанцін, троцкі ваявода, князь, род; **Аўчынка**, род; **Багавіцінавіч** Богуш, баярын, род; **Багдан**, пуціўльскі іканапісец, род; **Багушэвіч**, пан, род; **Бокшыч** Іван, шляхціч, род; **Бунцэвіч** Феафан, іераманах, род; **Бутовіч** Мяфодзій, іераманах, род; **Валадкевіч** Павел, пан, род; **Варанавіцкі** Аляксандр, пан, род; **Варфаламеевіч** Пётр, пан, род; **Гальшанскі** Георгій Іванавіч, дубровіцкі князь, род; **Гарадзецкі** Мітнік, род; **Глебаў**, князь, род; **Гумніцкі** Антоній, іераманах, род; **Гурын**, пан, род; **Данішэўскі** Пётр, пан, род; **Дарафіевіч** Павел, шляхціч, род; **Дзекановіч** Паісій, святар, род; **Дзенежка** Сімяон, пан, род; **Еўлашкевіч** Васіль, род; **Ждановіч** Сільвестр, іераманах, наместнік Слуцкай архімандрыі, род; **Жыцкі** Кірыл, іераманах, род; **Загароўскі** Міхаіл, слуцкі архімандрыт, род; **Заройскі** Васіль, род; **Звер**, пан, род; **Іван**, святар, род; **Івовіч** Мялецій, іераманах, род; **Ілліч** Іван, пан, род; **Іосіф**, манах, род; **Іосіф**, слуцкі архімандрыт, род; **Ірынарх**, манах, род; **Каранкевіч** Міна, манах, род; **Караткевіч** Сяргей, род; **Катовіч** Ісаак, пан, род; **Кіпрыяновіч** Емяльян, слуцкі войт, род; **Крошынскі** Канстанцін, князь, род; **Коршак**, род; **Кошка** Іван, пан, род; **Лавашэвіч** Іеранім, іераманах, род; **Лапіцкі** Іасаф, слуцкі архімандрыт род; **Лапіцкі** Цімафей, род; **Лупу** Васіль, малдаўскі гаспадар, род; **Лыцэвіч** Андрэй, клецкі пратапоп, род; **Ляўковіч** Фама, род; **Мажайскі** Андрэй, князь; **Максім**, іканапісец, род; **Маўчановіч** Кліменцій, іераманах, род; **Мацкевіч** Іван, род; **Мірута** Феафіл, іерадыякан, род; **Міхайловіч**, род; **Насаноўскі** Гаўрыіл, іераманах, род; **Неміровіч**, пан, род; **Пажарыцкая** Ганна Мікалаеўна, пані, род; **Палхоўскі** Серапіён, беларускі епіскап, род; **Пятровіч** Яўстафій, род; **Ружынскі**, князь, род; **Русіновіч** Сімяон, род; **Рыбіцкі** Інакенцій, іераманах, род; **Саковіч** Гаўрыіл, манах, род; **Селімановіч** Каншын, пан, род; **Сімяон**, пан, „княжы дзядзя"; **Скачкевіч** Дзмітрый, пан, род; **Стрэльнік** Гедэон, іераманах, род; **Тапаровіч** Іван, іерадыякан, род; **Тарчанок** Дзмітрый, род; **Тышэвіч** Дзмітрый, пан, род; **Уладыка** Іван, род; **Філіповіч** Іезекіль, іераманах, род; **Хазуціч** Харытон, пан, род; **Хрысцініч** Іван Фёдаравіч, пан, род; **Ціша** Емяльян, пан, род; **Цяхоўскі** Борсук, род; **Чабаковіч** Іасаф, род; **Чацвярцінскі**, князь, род; **Шумлянскі** Кірыл, пераяслаўскі і барыспольскі епіскап, род; **Шчырскі** Фёдар, род; **Яраславіч** Фёдар, пінскі і клецкі князь, род; **Ярэміцкая** Марыя, пані, род; **Ясман**, пан, род; **Яцковіч**, шляхціч, род.

7. Геаграфічны паказальнік: **Беларусь**, зямля (у значэнні – Магілёўская епархія); **Кіеў**, г.; **Клецк***,г.; **Пінск***, г.; **Слуцк**, г.; **Трокі***, г.

8. НГМРБ, кп 513 (37 аркушаў).

9.

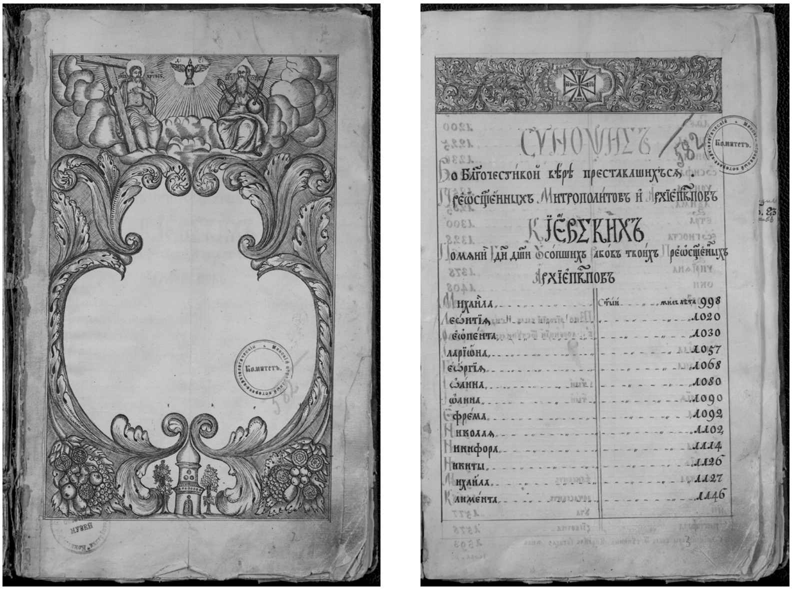

№ 13.

1. **Смалявічы**, м. уніяцкая царква Св. Мікалая.
2. Мінскі павет Мінскага ваяводства.
3. Раённы цэнтр Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь.
4. 1738.02.20[61] – пач. XIX ст.
5. Арыгінальны загаловак: „Сүботник ц(е)ркви Смолевицкои С(вя)то Николско*и*, соѡрүжен*н*ы*и* пре*з* с(вя)щен*н*о іереѧ Давыда Сомовича, prae(zbitera) смолеви*ц*кого, лѣта ѡ*т* Нароженїѧ С(ы)на Б(о)жїѧ ҂а҃ф҃з҃ (1507) м(е)*с*(я)ца апрїлѧ з҃ї (16) днѧ, а з старого в новы*и* переведено пре*з* мене, недостоинаго іереѧ Петра Сомовича, презвитера тоеи же ц(е)ркви С(вя)то Нико*л*ско*и* Смолевицко*и*, рокү ҂а҃ѱ҃л҃и҃ (1738) м(е)с(я)ца феврүарїѧ к҃ (20) днѧ”.
6. Асабовы паказальнік: 6.1. Агульная частка: канстанцінопальскія патрыярхі, кіеўскія мітрапаліты, архіепіскапы, епіскапы, архімандрыты, ігумены, манахі, манахіні [не запаўняўся]. 6.2. **Абмётка**, род; **Абрамовіч**, род; **Аброўскі**, волменскі (?) святар, род; **Агапонаўскі** Сафрон, святар, род; **Акаловіч**, шляхціч, род; **Аксянковіч**, род; **Альшэўскі**, род; **Анікяевіч**, род (двойчы); **Апаровіч**, род; **Апацкі**, род; **Арцішэўскі**, род; **Арэх**, род; **Астроўскі**, род; **Бaброўскі** Тэадор, шляхціч, род; **Баброўскі** Фёдар; **Баброўскі**, род; **Бакун**, род; **Баравец**, род; **Батура** Павел, род; **Бацяноўскі**, род; **Бацян** Кандрат, род; **Бацян**, род; **Бейнарт** Антон, шляхціч, род; **Біклажка**, род; **Бобік**, род;

[61] У загалоўку заяўлена дата 1507.04.16, якая грунтуецца на сфальсіфікаваным фундушы царквы, як быццам нададзеным вялікім гетманам Канстанцінам Астрожскім.

Бруханскі, род; **Буры** Пракоп, род; **Бутар** Кузьма, ліннік, род; **Бык**, род; **Вайніцкі** Міхал, шляхціч, род; **Васілеўскі (Васілевіч)**, жодзінскі святар род; **Васілёў**, род; **Верамеец**, род; **Ворса**, род; **Вугельскі** Ян, смілавіцкі святар; **Вярыга**, пярэжырскі святар, род; **Гадлеўская (Брадоўская)** Ягана; **Гаравы** Сіла, род; **Гарошка** Кацярына; **Гацук** Хведар, род; **Гілімскі**, род; **Гнёт** Гаўрыла, род; **Гракoвіч** Супрон, род; **Грышковіч**, род; **Грэгаровіч** Савелій, баранскі святар, род; **Грэгаровіч** Юрый, баранскі святар; **Губінскі** Антон, шляхціч-неафіт, род; **Гурэцкі (Гарэцкі, Гуроцкі)**, род (тройчы); **Дайнека**, род; **Данейка**, род; **Дарасевіч**, шляхціч, род; **Даскоў** Васіль, род; **Дзірван (?)** Іван, род; **Доўнар**, шляхціч, род; **Дубовік** Якуб, род; **Дубовік**, род (чатыры разы); **Ермаловіч**, род; **Жукоўскі**, род (двойчы); **Жыглінскі**, род; **Занкевіч** Андрэй, жодзінскі мешчанін, род; **Занямонец** Уладзімір, род; **Занямонец** Янка, род; **Захарыч** Якуб, род; **Збароўскі**, шляхціч, род; **Зелянкевіч**, род; **Зубовіч**, смалявіцкі святар, род; **Івончык**, род; **Ігнатовіч**, род; **Ізбскі (?)**, род; **Кавецкі**, род; **Казлоўскі**, род; **Каленік**, род; **Калінковіч** Улас, род; **Канаба**, род; **Кананoвіч**, род; **Кандрат**, род; **Канюшы**, род; **Карвоўскі**, род; **Каўрыга**, род; **Кашалевіч**, род (чатыры разы); **Кірыльчык**, род; **Кляпач**, род; **Красінскі**, род; **Крэс** Якім, род; **Кубраноўская (?)** Марыяна; **Кудзін**, род; **Кулікоўскі**, смалявіцкі мешчанін, род; **Курневіч**, род; **Кучмель**, род; **Лабкоўскі**, род; **Лапуцька**, род; **Ласіцкі**, род; **Лашук**, род; **Ліпневіч (Ляпневіч)**, род (чатыры разы); **Лісоўскі**, шляхціч, род; **Лук'янаў** Кірыла, род; **Лушчык**, род; **Любіла**, род; **Лютаровіч**, род (двойчы); **Лягушэвіч**, род; **Ляпшыцкі**, род; **Ляховіч** Яўхім, род; **Майсевіч**, астрашыцка-гарадоцкі святар; **Максімаў** Ілья, род; **Манчак**, род; **Мардачонак (Мардачэнка)**, род; **Марковіч** Іван, род; **Марковіч** Якуб, род; **Марковіч**, род; **Мачуга** Крысціна; **Мерзлякоўскі**, род; **Мідкевіч**, род; **Мікуліч**, род (двойчы); **Мірановіч**, смілавіцкі святар, род; **Міхалевіч**, род; **Міхалоўскі** Якуб, род; **Міхейчык**, род; **Мурашкевіч**, род; **Навіцкі**, род; **Нагорны**, род (двойчы); **Наравісты**, род; **Небышанец** Міхал, род; **Невяровіч**, род; **Нехвядовіч**, вілейскі святар; **Пажытак**, род; **Палікша**, род; **Палуецкі**, род; **Палягошка (Палягочка)** Хама, род; **Папельскі**, род; **Папковіч**, род (двойчы); **Парабковіч**, род; **Парцянка** Сяргей, род; **Патабенчык**, род; **Патаповіч** Афанасій, род; **Патаповіч** Сіла, род; **Паўловіч**, род; **Пашкевіч**, род; **Пашуковіч** Карп, род; **Пелюжыцкі**, род (двойчы); **Петрачынскі**, род; **Пілецкі**, род; **Поснікаў** Іван, род; **Пратасевіч**, род; **Прашка**, род; **Прыстром**, род (двойчы); **Пуцята** Пётр, шляхціч, род; **Пятровіч** Даніла, род; **Пятроўскі**, род (двойчы); **Пятроўскі**, шляхціч, род; **Радкевіч**, шляхціч, род; **Ражанскі** Іван, род; **Разумовіч**, род (двойчы); **Рак** Павел, род; **Рылка**, род (двойчы); **Рымша**, пан, род; **Рэдзька** Матрона Іосіфаўна; **Рэцкі (Ржэцкі)**, святар, род; **Савіцкі**, дуброўскі млынар, род; **Савіч**, род; **Сакалоўская** Марта; **Самовіч** Давыд, смалявіцкі святар; **Самовіч** Мацей, забашавіцкі святар; **Самовіч** Пётр, святар; **Самовіч**, род; **Самуйліч**, род; **Свірскі**, род; **Світа** Анісіфар, смалявіцкі мешчанін, род; **Свянціцкі**, род; **Семяніцкі**, род (двойчы); **Сіліч**, род; **Сітнік**, род; **Скарнякоў**, род; **Скуратовіч** Васіль, род; **Скуратоўскі** Даніла, род; **Скуратоўскі**, род (двойчы); **Слонскі**, род; **Старадуб**, род; **Старцовіч**, род; **Сувіра** Пётр, род; **Сцяпковіч** Мітрафан, род; **Сякерыч**, род; **Таболіч**, род;

Таўлуй, род; **Трацэўскі**, род; **Труханoвіч**, род; **Тулай**, род; **Улаховіч**, шляхціч, род (двойчы); **Фастовіч**, прылепскі святар, род; **Філіповіч**, род; **Хацяновіч**, род; **Хмара** Іосіф, род; **Хмяльніцкая** Ефрасіння; **Хмяльніцкі**, род; **Чарапок**, род; **Чароч (?)**, род; **Чацвярцінскі** Сільвестр, магілёўскі і беларускі праваслаўны епіскап; **Шамлянская (Шумлянская?) (Гадлеўская)** Ганна; **Шапка** Дзяніс, род; **Шапка** Максім, род; **Шарапа**, род; **Шыпоўскі**, род; **Шышка** Гедэон, іераманах; **Шышка**, лагойскі святар, род; **Шышла**, шляхціч, род; **Юркевіч**, род; **Якубіцкі**, род; **Ясевіч**, шляхціч, род; **Яскевіч**, род (тройчы); **Яўменчык**, род (двойчы); **Яфімовіч (Яўфімовіч)**, род.

7. Геаграфічны паказальнік: **Азярыцкая Слабада**, в. (памяннік гэтага населенага пункту вылучаны асобна з пазначэннем наяўнасці капліцы); **Астрашыцкі Гарадок**, м.; **Барань**, м.; **Варшаўская**, зямля; **Вілейка**, м.; **Волма**, м.; **Дамашаны**, в.; **Дамашаны**, засц.; **Дзінараўка (Дайнараўка)**, в. (памяннік гэтага населенага пункту вылучаны асобна); **Дуброўка**, в.; **Емяльянава (Мілянава)**, засц. (памяннік гэтага населенага пункту вылучаны асобна); **Жодзіна**, м.; **Забалоцце**, в. (памяннік гэтага населенага пункту вылучаны асобна); **Забашавічы**, в.; **Загор'е**, в.; **Каралёў Стан**, в.; **Крацэвічы**, в.; **Лагойск**, м.; **Мікалаевічы**, в.; **Новае Сяло**, в.; **Падыгрушша**, в.; **Пліса**, в. (памяннік гэтага населенага пункту вылучаны асобна з пазначэннем наяўнасці капліцы); **Польшча (Карона Польская)**; **Прылепы**, в.; **Пярэжыр**, в.; **Скураты**, в.; **Слабада**, в.; **Слабодка**, в.; **Смалявічы**, в.; **Смалявічы**, м.; **Смілавічы**, м.; **Чарніца**, в.; **Чорны Лес**, уроч.

8. НГМРБ, кп 471 (24 аркушы).

9.

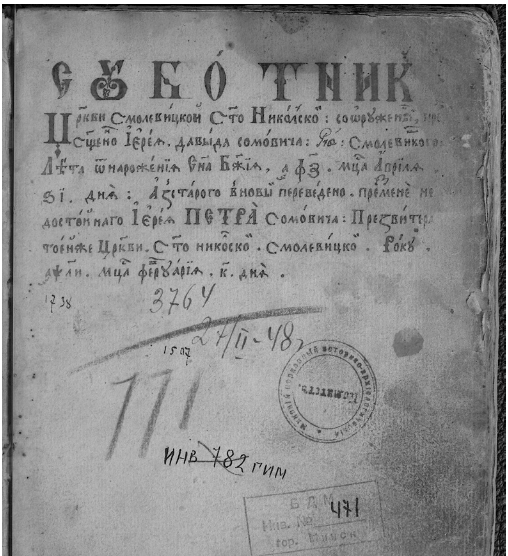

№ 14.

1. **Супрасль**, м.
2. Гродзенскі павет Троцкага ваяводства.
3. Беластоцкі павет Падляшскага ваяводства Рэспублікі Польшча.
4. 1631–1817 гг.
5. Арыгінальны загаловак: „Сүботнїкъ или поминникъ. В не*м* же оуписашасѧ и үписүютсѧ д(у)шѧ бл(а)говѣрных*х* хр(и)*с*тї*ѧн*, хотѧщеи сп(а)*с*(е)нїѧ д(у)ша*м* своимъ, и помѡщи въ стра*ш*ны*и* и великїй де*н* грознаго и трепетнаго сүда Христова. Съчинено же бысть и оузаконено поминанїе сіе въ с(вя)тей обители сей чрезъ бл(а)говѣ*р*на*г* мүжа, и пр(е)п(о)*д*(о)бнаго ѡтца с(вя)щ(е)нно игоумена Пафноутиѧ, перваго строителѧ, и пре*д*стателѧ сеѧ с(вя)тыѧ обители Супрѧслъскіѧ. По*д* лѣты еже ѡт начала бытіа мирү ҂з҃й го (7008), индикта г҃ го (3). Н(ы)нѣшними *ж* времены за ветхость лѣтъ понѡвлено бысть сие поминание за стараньемъ преч(е)*с*наго г(оспо)д(и)на ѡтца Герасима Велико*н*тіѧ архимандрита и всѣхъ еже о Хр(и)*с*те ѡтецъ и братіи общіи прѡмышлениемъ, прилѣжнымъ же тщание*м* в хүдожствѣ рүкописаниѧ, недостойны*м* въ с(вя) щ(е)нно иноцехъ многогрѣшны*м* Стефанѡмъ Коханевичъ изѡбразисѧ. Въ пресловүще*и* с(вя)тѣй обители Сүпрѧслстѣй в лѣто ѡт на*ча*ла мирү ҂з҃р҃л҃ѳ (7139), ѡт воплощеніѧ *ж* Б(о)га слова ҂а҃х҃л҃а (1631), индикта ді (14), м(е)*с*(я)ца авгүста въ четве*р*ты*и* д(е)нь".
6. і 7. *Археографический сборник документов…*, т. 9, Вильна 1870, s. 454–459; апісанне: Ф.Н. Добрянский, *Описание рукописей …*, s. 179–186; М. Нікалаеў, *Палата кнігапісная…*, s. 80–82.
8. LMAVB, rs. f. 19, nr 89.

№ 15.

1. **Узда**, м. уніяцкая царква Св. Тройцы.
2. Мінскі павет Мінскага ваяводства.
3. Раённы цэнтр Мінскай вобласці Рэспублікі Беларусь.
4. 1716.06.03 – 1777 г.
5. Арыгінальны загаловак: „Сүботникъ це*р*кви Үзде*н*скои".
6. Асабовы паказальнік. Агульная частка адсутнічае (не стваралася). **Бычынскі**, род; **Дашкевіч** Ян, род; **Крэмез** Рыгор, род; **Лясун**, род; **Мацкевіч** Ян, шляхетны пан, род; **Невяроўскі**, пан, род; **Ральцэвіч** Іосіф, святар, род; **Шыпка**, род.
7. Геаграфічны паказальнік: **Боркі**, в.; **Забалоцце**, в.; **Данілавічы**, в.; **Даўгінічы** (сёння – **Даўгінава**), в.; **Каменка**, в.; **Кухцічы**, в.; **Ніз**, в.; **Нізок**, в.; **Світалаўка**, в.; **Слабодка**, в.; **Узда**, м.; **Уса** (сёння – **Вялікая Уса**), в.; **Хароміцкія**, в.; **Чурылава**, в.; **Юркавічы**, в.
8. НГАБ, ф. 136, воп. 13, спр. 1064, арк. 49–53 адв. (5 аркушаў).

9.

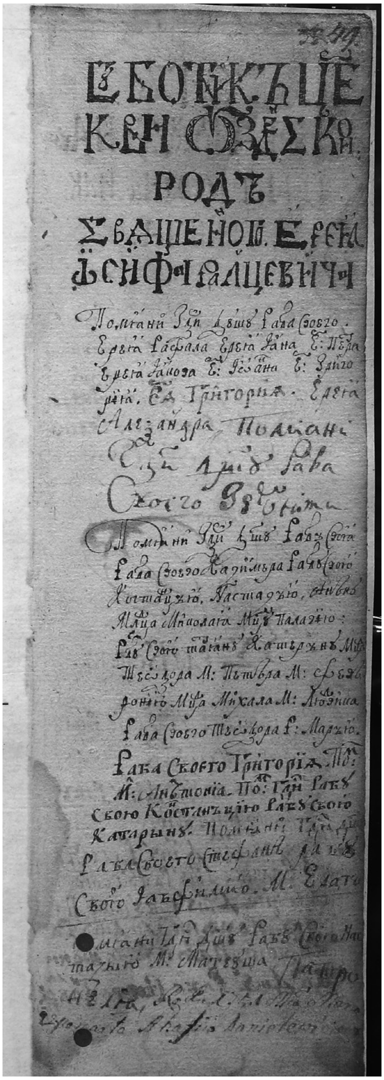

BIBLIOGRAFIA – REFERENCES

Archival sources:
Archiwum Państwowe w Lublinie:
Chełmski Konsystorz Greckokatolicki: sygn. 101.
Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka:
f. 19, nr: 17, 89, 90, 91
f. 21, nr 799

Instytut rukopysu Nacionaľnoji biblioteky Ukrajiny imeni V.I. Vernadśkoho:
f. 301, nr 566Л
Nacyjanalny histaryčny archiŭ Biełarusi:
f. 136, op. 13, nr: 1064, 1098
f. 800, op. 1, nr 2
f. 1737, op. 1, nr 2
f. 1755, op. 1, nr 4
f. 1817, op. 1, nr: 2, 3
Nacyjanalny histaryčny muziej Respubliki Biełaruś:
kp.: 444, 466, 471, 489, 494, 513, 045843/306
Rossiysky gosudarstvenny istorichesky arkhiv:
f. 823, op. 3, nr 455
Sankt-Peterburgsky institut istorii Rossiyskoy akademii nauk:
f. 52, op. 1, nr 324, 363

Printed sources:
Akty, izdavaemye Vilenskoyu arkheograficheskoyu komissieyu, t. 11: *akty Glavnago Litovskago Tribunala*, Vil'na 1880.
Arkheografichesky sbornik dokumentov, otnosyashchikhsya k istorii Severozapadnoy Rusi, izdavaemy pri upravlenii Vilenskago uchebnago okruga, t. 1, Vil'na 1867.
Arkheografichesky sbornik dokumentov, otnosyashchikhsya k istorii Severozapadnoy Rusi, izdavaemy pri upravlenii Vilenskago uchebnago okruga, t. 9, Vil'na 1870.
Arkheografichesky sbornik dokumentov, otnosyashchikhsya k istorii Severozapadnoy Rusi, izdavaemy pri upravlenii Vilenskago uchebnago okruga, t. 12, Vil'na 1900.
Evkhologion albo Molitvoslov ili Trebnik. Imeyai v sebe tserkovnaya razlichnaya posledovaniya iyeryeom podobayushchaya, Kiyiv 1646.
Heneraľni vizytaciji cerkov i monastyriv Volodymyrskoji unijnoji eparchiji kincia XVII–počatku XVIII stoliť: knyha protokoliv ta okremi opysy, eds. A. Giľ, I. Skočylias, Ľviv–Liublin 2012.
Pomennyk Vvedenśkoji cerkvy v Blyžnich pečerach Kyjevo-Pečerśkoji lavry. Publikacija rukopysnoji pamjatky druhoji polovyny XVII st., ed. O. Kuźmuk, Kyjiv 2007.
Reviziya pushch i perekhodov zverniykh v byvshem Velikom knyazhestve Litovskom, s prisovokupleniem gramot i privilegy na vkhody v pushchi i na zemli, Vil'na 1867.
Sobranie pripadkov kratkoe, i dukhovnym osobom potrebnoe. Imushchee v sebe Nauku o Sakramentakh, o desyati Bozhiikh Prikazanyakh, o Prikazanyakh Tserkovnykh, i o Nautse Khristyianskoy, s vykladom Simvola ili Ispovedanyiya Very Pravoslavnyya Kafolicheskyiya, s vykladom Molitvy: Otche nash: i Bogoroditse Devo: Takozhde Nauku, kako podobaet nastavlyati malykh ili nevezhov v Very Pravoslavnoy, soderzhashchee, Suprasl' 1722.
Unijackija cerkvy Vialikaha Kniastva Litoŭskaha XVII st.: materyjały hienieralnych vizitacyj, ed. D.V. Lisiejčykaŭ, Minsk 2021.
Vizity unijackich cerkvaŭ Minskaha i Navahrudskaha saboraŭ 1680–1682 hh.: zbornik dakumientaŭ, ed. D.V. Lisiejčykaŭ, Minsk 2009.
Wilnianie. Żywoty siedemnastowieczne, ed. D. Frick, Warszawa 2008.

Studies:
Vićko D.V., Baravulia M.A., *Padpisanyja pomniki XVIII st. na starych mohilkach vioski Svirydaŭka Krupskaha rajona*, „Archivaryus", vyp. 18, 2020, pp. 129–131.
Gil'tebrandt P., *Rukopisnoe otdelenie Vilenskoy publichnoy biblioteki*, vyp. 1, Vil'na 1871.
Golubev S.T., *Drevny pomyannik Kievo-Pecherskoy lavry (kontsa XV i nachala XVI st.)*, in: *Chteniya*

v Istoricheskom obshchestve Nestora letopistsa, kn. 6. otd. 3, Kiev 1892, pp. 1–88.
Grusha A., *Vkladnye zapisi XIV v. v knigakh Evangeliya: akty ili protoakty* in: *Russky Knizhnik*, ed. A.V. Kuz'min, Moskva 2015, pp. 32–63.
Grusha A.I., *Dokumental'naya pis'mennost' Velikogo Knyazhestva Litovskogo (konets XIV – pervaya tret' XVI v.)*, Minsk 2015.
Dobryansky F.N., *Opisanie rukopisey Vilenskoy publichnoy biblioteki, tserkovno-slavyanskikh i russkikh*, Vil'na 1882.
Zotov R.V., *O chernigovskikh knyaz'yakh po Lyubetskomu sinodiku i o Chernigovskom knyazhestve v tatarskoe vremya*, Sankt-Peterburg 1892.
Kobyak N.A., Morozova N.A., Turilov A.A., *Kirillicheskie rukopisnye knigi XV–XIX vv. v sobraniyakh fondov 21 i 22 BAN Litvy*, „Krakowsko-Wileńskie Studia Slawistyczne", t. 2, 1997, pp. 41–112.
Łastoŭski V., *Historyja biełaruskaj (kryŭskaj) knihi. Sproba pajaśnicielnaj knihopisi ad kanca X da pačatku XIX stahodździa*, Koŭna 1926.
Lisiejčykaŭ D., *„Az, ijerjej...": „ruskaja" mova mietryčnych knih unijackich cerkvaŭ Vialikaha Kniastva Litoŭskaha ŭ XVII–XVIII stahodździach*, „Kijivśka Akadjemija", vyp. 13, 2016, pp. 109–172.
Lisiejčykaŭ D.V., *„Chodił do cierkvi i tam nadhrobok pisanyi vidjeł…": kiryličnyja nadmahilli XVI–XVII stst. na ziemlach Vialikaha Kniastva Litoŭskaha* in: *EPITAPHIUM: pachavalnaja kultura narodaŭ Vialikaha Kniastva Litoŭskaha: zbornik artykułaŭ*, eds. S.U. Hruntoŭ, D.V. Lisiejčykaŭ, Minsk 2022, pp. 69–101.
Nikałajeŭ M., *Pałata knihapisnaja: rukapisnaja kniha na Biełarusi ŭ X–XVIII stahodździach*, Minsk 1993.
Petukhov E.V., *Ocherki iz literaturnoy istorii Sinodika*, Sankt-Peterburg 1895.
Piatraŭskas R., *Litoŭskaja znać u kancy XIV–XV st.: skład – struktura – ułada*, transl. A. Mikus, Smalensk 2014.
Temchin S.Yu., *Funktsionirovanie rus'koy movy i ierarkhiya tserkovnykh tekstov*, „Studia Russica", t. 23, 2009, pp. 226–234.

Netography:
Биохроника Петра Великого (1672–1725 гг.) https://spb.hse.ru/humart/history/peter/ (dostęp: 23.03.2024).